

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra církevních dějin a církevního práva

Teologické nauky

Ing. Bc. Jan Černý

**Reforma manželského procesního práva
za papeže Františka**

Diplomová práce

Vedoucí práce: ThLic. Mgr. Monika Menke, Th.D.

OLOMOUC 2019

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a použil jsem přitom jen uvedené prameny a literaturu.

V Olomouci dne 17. 4. 2019

Ing. Bc. Jan Černý

Moje poděkování za trpělivost, ochotu, poskytování cenných rad a za odborné vedení patří ThLic. Mgr. Monice Menke, Th.D.

Děkuji také všem, kteří mi byli při tvorbě této práce jakýmkoliv způsobem nápomocni, zvláště manželce a dětem za jejich trpělivost.

OBSAH

Úvod	6
1. Způsoby právní pomoci rozvedeným znovu sezdáním.....	7
1.1. Presumpce platnosti manželství	7
1.2. Důvody neplatnosti manželství obecně	8
1.2.1. Manželské překážky	8
1.2.2. Vady manželského souhlasu	8
1.2.3. Nedostatky kanonické formy	10
1.3. Manželská řízení v CIC/1983	10
1.3.1. Proces prohlášení neplatnosti manželství	11
1.3.2. Odloučení manželů (separace)	13
1.3.3. Nedokonané manželství (tzv. super rato)	14
1.3.4. Prohlášení manželského partnera za mrtvého	15
1.3.5. Další případy zrušení manželství	15
1.4. Manželská řízení v CCEO	19
1.4.1. Manželské překážky	19
1.4.2. Vady manželského souhlasu	20
1.4.3. Nedostatek kanonické formy	20
1.4.4. Proces prohlášení neplatnosti manželství	21
1.4.5. Odloučení manželů (separace)	22
1.4.6. Nedokonané manželství (tzv. super rato)	22
1.4.7. Prohlášení manželského partnera za mrtvého	22
1.4.8. Další případy zrušení manželství	22

2.	Reforma papeže Františka v manželském procesním právu	23
2.1.	Synody o rodině 2014 a 2015 a důvody reformy	26
2.1.1.	Synody o rodině 2014 a 2015	26
2.1.2.	Důvody reformy	28
2.2.	Kritéria reformy	31
2.3.	Změny v textu kánonů	33
2.4.	Procesní směrnice obou textů	38
3.	Zhodnocení změn	47
3.1.	Pozitiva a negativa reformy	47
3.2.	Negativa a nedořešené otázky	52
3.3.	Dopad reformy v činnosti konkrétního soudu	53
4.	Závěr	56
	Seznam použitých zdrojů	58
	Seznam použitých zkratk	65
	Seznam tabulek	67
	Anotace	68
	Klíčová slova	68
	Annotation	68
	Keywords	68

ÚVOD

Cílem této magisterské práce je seznámení s reformou procesu manželského práva, kterou promulgoval, tedy veřejně vyhlásil v roce 2015 papež František. Často laická veřejnost¹ dochází k názoru, že změny, které nastaly v CIC a v celém procesu manželského práva vychází přímo z apoštolské exhortace *Amoris laetitia*. Po prostudování této diplomové práce můžeme dojít k jasným pramenům a důvodům změny, pojetí celého nového procesu a můžeme tím rozebrané problematice lépe porozumět a nalézt i jisté nedořešené otázky, které tato reforma vynesla na povrch. Diplomová práce chce také zohlednit odlišnosti pojetí procesu v CIC a CCEO, pokusíme se zhodnotit změny a zdůraznit pozitiva provedené reformy a přinést reflexi aktuálního stavu s dopadem na práci církevních soudů po vyhlášené a do praxe již uvedené reformě.

Změny v CIC nebyly náhlým popudem či rozhodnutím papeže Františka, ale jeho snaha navazuje na jeho předchůdce. Již Jan Pavel II. klade důraz na pastorační porozumění kánonům CIC pro dosažení spravedlnosti² a papež František snad výrazněji tuto pastorační nutnost cítil při sestavování této reformy.

Jak často papež František zmiňuje, je pro každého, kdo chce žít řádným životem, důležitý pojem „rozlišování“. Toto rozlišování, také zdůrazňuje v apoštolské exhortaci *Amoris laetitia*.³ Všichni účastníci procesu by neměli v každé jeho fázi toto rozlišování opomíjet, ale hlavně, jak praví poslední kánon CIC⁴, veškerá ustanovení církevního práva jsou podřízena nejvyššímu zákonu v církvi, kterým je spása duší. V tomto duchu byla provedena i celá reforma manželského procesního práva za papeže Františka, kterou se budeme dále zabývat.

¹ Laickou veřejností jsou zde myšleni římští katolíci, kteří se o dané problematice dovídají pomocí dostupných informací získaných z médií, ne však studiem patřičných dokumentů.

² Srov. ORLITA, K., *Slovo úvodem*, in: *Reforma manželského procesu podle papeže Františka. Průvodce pro každého*, s. 5.

³ Zejména v osmé kapitole apoštolské exhortace.

⁴ Srov. CIC/1983, kán. 1752.

1. ZPŮSOBY PRÁVNÍ POMOCI ROZVEDENÝM ZNOVU SEZDANÝM

V následující kapitole se blíže seznámíme s možnostmi kanonického práva pomoci rozvedeným osobám, žijícím v novém civilním manželství nebo těm, kteří takové manželství chtějí uzavřít a které by jinak vázala manželská překážka již existujícího manželského svazku (kán. 1085 CIC/1983). Především se zaměříme na proces prohlášení manželství za neplatné, jak probíhal a jak je obsažen především v CIC/1983 v původní verzi v kánonech 1671 - 1691, tedy před změnami provedenými papežem Františkem. Komparaci vlastních změn pak provedeme v dalších částech práce.

1.1. Presumpce platnosti manželství

Jak uvádí kánony 1060 CIC/1983 a 779 CCEO je z hlediska práva manželství považováno za platné do té doby, dokud není prokázán opak tohoto tvrzení. S touto presumpcí platnosti manželství se vždy postupovalo a postupuje i při vlastním procesu, kterým se manželství zkoumalo a zkoumá, ať má žalovaná strana jakékoliv pohnutky k žalobě. V praxi to ale neznamená, že strana, která napadá platnost svého manželského stavu a přichází za členem církevního soudu, by byla odmítnuta a nevyslechnuta. Tomuto ustanovení CIC či CCEO musíme správně rozumět v celé spojitosti chápání svátosti manželství v západní katolické církvi či ve východních katolických církvích.⁵ Presumpce platnosti manželství vychází z nauky církve o nerozlučitelnosti manželského svazku a o chápání křesťanského manželství jako posvátného svazku (*matrimoniale foedus*)⁶ muže a ženy. Pokud by toto pravidlo nebylo vyžadováno, docházelo by ke sporu s vlastní podstatou svátosti manželství,

⁵ Srov. CIC/1983, kán. 1055, 1056 a srov. CCEO, kán. 776.

⁶ Srov. CIC/1983, kán. 1055 § 1. Srov. také KKC, čl. 1614: Ježíš ve svých kázáních jednoznačně učil, jaký je původní smysl spojení muže a ženy, jak je chtěl Stvořitel na počátku: dovolení zapudit vlastní manželku, které dal Mojžíš, byl ústupek zdůvodněný tvrdostí jejich srdce. Manželské spojení muže a ženy je nerozlučitelné: sám Bůh je uzavřel. „Co Bůh spojil, člověk nerozlučuje“ (Mt 19,6).

což není možné. O kánonu 1060 CIC jako o formuli presumpci platnosti manželství či jako požadavek přirozeného práva se vedou diskuze.⁷

1.2. Důvody neplatnosti manželství obecně

1.2.1. Manželské překážky

Existence nedispensované překážky je důvodem neplatnosti manželství. Manželských překážek definuje CIC/1983 dvanáct⁸ a to: věk snoubenců (*aetas*)⁹, neschopnost soulože (*impotentia coeundi*),¹⁰ stávající platné manželství (*vinculum prioris matrimonii*),¹¹ rozdílnost náboženství (*disparitas cultus*),¹² svátost svěcení (*ordo sacer*),¹³ veřejný slib čistoty v řeholním společenství (*votum religiosum*),¹⁴ únos (*raptus*),¹⁵ zločin (*crimen*),¹⁶ pokrevní příbuzenství (*consanguinitas*),¹⁷ švagrovství (*affinitas*),¹⁸ veřejná mravopočestnost (*publica honestas*)¹⁹ a osvojení (*cognatio legalis*).²⁰ Tyto situace ovšem bývají podchyceny již v předšňátkovém řízení, proto – pokud proběhne řádná příprava – by se neměly častěji objevit. Pokud tomu tak ale je, a pokud se takové manželství rozpadne a je řešena jeho platnost, řízení je jednodušší (tzv. listinné řízení – *processus documentalis*).²¹

1.2.2. Vady manželského souhlasu

Církevní soudy řeší převážnou většinu neplatností manželství z důvodů nedostatků v manželském souhlasu. Vad manželského souhlasu definuje CIC/1983

⁷ Srov. DUDA, J. *Katolické manželské právo*, s. 33, poznámka pod čarou č. 105.

⁸ Srov. CIC/1983, kán. 1083-1094.

⁹ Srov. CIC/1983, kán. 1083.

¹⁰ Srov. CIC/1983, kán. 1084.

¹¹ Srov. CIC/1983, kán. 1085.

¹² Srov. CIC/1983, kán. 1086.

¹³ Srov. CIC/1983, kán. 1087.

¹⁴ Srov. CIC/1983, kán. 1088.

¹⁵ Srov. CIC/1983, kán. 1089.

¹⁶ Srov. CIC/1983, kán. 1090.

¹⁷ Srov. CIC/1983, kán. 1091.

¹⁸ Srov. CIC/1983, kán. 1092.

¹⁹ Srov. CIC/1983, kán. 1093.

²⁰ Srov. CIC/1983, kán. 1094.

²¹ Srov. CIC/1983, kán. 1086. Více o manželských překážkách srov. BOTEK, L., ORLITA, L. *Manželské právo v přehledu pro pastorační potřeby brněnské diecéze a katechetický kurz*, s. 7-9, srov. DUDA, J. *Katolické.....*, s. 74-110, NĚMEC, D. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 47-83.

dvacet jedna.²² Ze strany rozumu (*ex parte intellectus*) - absence dostatečného užívání rozumu (*insufficiens usus rationis*),²³ nefunkčnost či vada rozlišovacího úsudku (*defectus discretionis iudicii*) ohledně manželských práv a povinností, které se předávají a přijímají,²⁴ nevědomost (*ignorantia*) ohledně nutného minima znalostí o manželství,²⁵ omyl co do osoby (*error in persona*),²⁶ omyl co do vlastnosti osoby (*error circa qualitatem personae*),²⁷ podvod (*dolus*),²⁸ omyl co do nerozlučitelnosti manželství (*error circa indissolubilitatem matrimonii*), omyl co do jednoty manželství (*error circa unitatem matrimonii*), omyl co do svátostné důstojnosti manželství (*error circa sacramentalem dignitatem matrimonii*).²⁹ Ze strany vůle člověka (*ex parte voluntatis*) je to pak: neschopnost převzetí podstatných manželských povinností z psychických důvodů (*incapacitas assumendi onera matrimonilia*),³⁰ dále pak celková simulace manželství (*simulatio totalis*), vyloučení jednoty manželství (*exclusio unitatis*), vyloučení nerozlučitelnosti manželství (*exclusio indissolubilitatis*), vyloučení dobra potomstva (*exclusio boni prolis*), vyloučení dobra věrnosti (*exclusio boni fidei*), vyloučení dobra svátosti manželství (*exclusio boni sacramenti*), vyloučení svátostné důstojnosti manželství (*exclusio dignitatis sacramentalis*), vyloučení dobra manželů (*exclusio boni coniugum*),³¹ podmínka do budoucnosti (*condicio de futuro*),³² podmínka do minulosti (*condicio de praeterito*),³³ podmínka do současnosti (*condicio de praesenti*),³⁴ násilí a strach (*vis et metus*)³⁵ ve vztahu k manželskému souhlasu.³⁶

²² Srov. CIC/1983, kán. 1095-1099, 1101-1103.

²³ Srov. CIC/1983, kán. 1095 n. 1.

²⁴ Srov. CIC/1983, kán. 1095 n. 2, tzv. *discretio iudicii* lze chápat jako rozpoznávací úsudek, porucha soudnosti.

²⁵ Srov. CIC/1983, kán. 1096: tedy že se jedná o trvalé (heterosexuální) společenství mezi jedním mužem a jednou ženou, zaměřené k potomstvu, které se plodí na základě nějaké sexuální součinnosti manželů.

²⁶ Srov. CIC/1983, kán. 1097 n. 1.

²⁷ Srov. CIC/1983, kán. 1097 n. 2.

²⁸ Srov. CIC/1983, kán. 1098.

²⁹ Srov. CIC/1983, kán. 1099.

³⁰ Srov. CIC/1983, kán. 1095 n. 3.

³¹ Srov. CIC/1983, kán. 1101 n. 2.

³² Srov. CIC/1983, kán. 1102 n. 1.

³³ Srov. CIC/1983, kán. 1102 n. 2.

³⁴ Srov. CIC/1983, kán. 1102 n. 2.

³⁵ Srov. CIC/1983, kán. 1103.

1.2.3. Nedostatky kanonické formy

Také nedodržení kanonické formy pro osoby, které jsou jí vázány (alespoň jedna z nich je katolíkem),³⁷ je relativně častým důvodem neplatnosti manželství, ovšem také nejsnáze odstranitelným. Manželství je pak možné zplatnit dvěma způsoby: jednoduchým a řádným způsobem, tzv. konvalidací,³⁸ kdy dojde k obnově manželského souhlasu před oddávajícími ze strany církve a dvěma svědky, nebo mimořádně (trvá-li manželský souhlas) administrativním zásahem biskupa či Apoštolského stolce – tzv. sanací.³⁹ V CIC/1983 nalezneme normy pro formu uzavření manželství v CIC/1983 kán. 1108-1123 a kanonické právo rozlišuje formu řádnou (v běžné situaci a za dodržení běžných požadavků),⁴⁰ mimořádnou pouze před dvěma svědky (v mimořádném případě nebezpečí smrti nupturienta nebo nedosažitelnosti oddávajícího delší dobu)⁴¹ a tajnou (za podmínek zpřísněných).⁴² Za vadu kanonické formy také považujeme nedostatečnou jurisdikci oddávajícího,⁴³ příp. vadu na straně svědků (pokud by nebyli např. schopni pochopit a následně dosvědčit, že proběhl svatební obřad).

1.3. Manželská řízení v CIC/1983

Pro řešení manželských záležitostí v CIC se nabízejí tyto možnosti:

- proces prohlášení neplatnosti manželství (*declaratio nullitatem matrimonii*),⁴⁴
- separace (*separatio manente vinculo*),⁴⁵
- nedokonané manželství (tzv. *super rato*),⁴⁶

³⁶ Více o vadách souhlasu viz BOTEK, L., ORLITA, L. *Manželské právo*..., s. 10-12, srov. DUDA, J. *Katolické*..., s. 51-73., srov. NĚMEC, D. *Manželské právo*..., s. 94-122.

³⁷ Srov. CIC/1983, kán. 1117.

³⁸ Srov. CIC/1983, kán. 1156 – 1160.

³⁹ Srov. CIC/1983, kán. 1161 – 1165.

⁴⁰ Srov. CIC/1983, kán. 1108 – 1115.

⁴¹ Srov. CIC/1983, kán. 1116.

⁴² Srov. CIC/1983, kán. 1130 – 1133.

⁴³ Srov. BOTEK, L., ORLITA, L. *Manželské právo*..., s. 12 a s. 18.

⁴⁴ Srov. CIC/1983, kán. 1501 – 1655; 1671 - 1691, podrobněji dále.

⁴⁵ Neboli odloučení za trvání manželství, srov. CIC/1983, kán. 1151-1155, 1692-1696. Jiný dříve (v CIC/1917, kán. 1128 – 1132) používaný název byl odluka od stolu a lože (*separatio tori, mensae et habitationis*), viz kapitola 1.3.2.

- prohlášení manželského partnera za mrtvého (*praesumptio mortis coniugis*),⁴⁷
- další případy zrušení manželství.⁴⁸

1.3.1. Proces prohlášení neplatnosti manželství

Pokud existuje opodstatněná pochybnost, která by mohla způsobit neplatnost manželství, může podat jedna ze stran manželství nebo ochránce spravedlnosti návrh na prozkoumání k církevnímu soudu. Ochránce spravedlnosti pak může napadnout manželství v případě, že se neplatnost stala známou a manželství nelze zplatnit nebo zplnění není účelné.⁴⁹ Tyto opodstatněné pochybnosti musí vycházet z kánonů CIC, týkajících se možné manželské překážky, možné vady manželského souhlasu, chybějící nebo vadné kanonické formy uzavření manželství.⁵⁰

Vlastní proces je zahájen v případě, že jedna ze stran, obvykle jeden z manželského páru, který má pochybnost o platnosti církevně uzavřeného manželství, a obvykle po světském rozvodu⁵¹ může podat žalobu, tedy návrh na prohlášení neplatnosti manželství příslušnému soudu.⁵²

Žaloba⁵³ musí obsahovat adresáta žaloby, předmět žádosti, možný důvod neplatnosti, tedy nejen popis situace (ve zprávě o průběhu známosti a manželství, která je součástí žaloby), ale i možný kanonický důvod neplatnosti uzavření manželství, vlastní žádost o rozhodnutí církevní autority, která danou situaci může vyřešit.⁵⁴ Součástí žaloby musí být předložení potvrzení o křtu obou manželů, potvrzení o uzavření církevního sňatku (z církevní nikoli státní matriky místa

⁴⁶ Tento proces zahrnuje případy, kdy manželství nebylo od církevního uzavření dokonané (po výměně manželského souhlasu nedošlo k pohlavnímu styku *humano modo* – tedy dobrovolnému a otevřenému k početí dítěte), srov. CIC/1983, kán. 1697-1706, viz kapitola 1.3.3.

⁴⁷ Srov. CIC/1983, kán. 1707, viz kapitola 1.3.4.

⁴⁸ Především privilegia ve prospěch vyššího dobra v dalším manželství, viz kapitola 1.3.5.

⁴⁹ Srov. CIC/1983, kán. 1674 n. 2.

⁵⁰ Srov. CIC/1983, kán. 1671-1691.

⁵¹ To sice nutné není, nicméně se ukázalo jako praktičtější přijímat žaloby pokud možno až po rozvodu manželství v sekulárně-právních důsledcích.

⁵² Srov. BOTEK, L., ORLITA, L. *Manželské právo*..., s. 18, srov. NĚMEC, D. *Manželské právo*..., s. 190. Příslušnost soudu CIC/1983, kán. 1671-1673.

⁵³ Písemná či ústní, při zachování CIC/1983, kán. 1503.

⁵⁴ Srov. DUDA, J. *Katolické*..., s. 132-133.

sňatku), rozsudku civilního soudu o rozvodu manželství s doložkou právní moci⁵⁵ případně další zprávy, které mohou mít vliv na rozhodnutí církevního soudu či které jsou dopředu požadovány (policejní, lékařské zprávy atp.).⁵⁶

V první části procesu se hlavně stanoví předmět procesu, tedy procesní otázka, proč by vlastně mělo být manželství neplatné, na kterou pak odpovídá rozsudek. Je také stanoven tribunál, který bude záležitost projednávat: obvykle tři soudcové, obhájce svazku a notář. Jsou obeslány obě strany (manželé) a musí se vyjasnit otázka zapojení strany nežalující v procesu (účast či neúčast). Poté následuje důkazní fáze procesu zahrnující výpovědi předmětných stran (žalobce a strany nežalující), minimálně dvou svědků a další případná zkoumání a dokumentace k předmětnému sporu (kupř. znalecká posouzení atp.). Na závěr této fáze po provedení všech důkazních prostředků vypracuje své písemné stanovisko obhájce svazku (osoba, hájící u církevního soudu platnost manželství jako veřejný ochránce této hodnoty) a kauza je tzv. zveřejněna (tedy je umožněno, aby do ní nahlédly a vyjádřily se strany či jejich obhájci). V této fázi řízení je možné doplnit další důkazy a žádat o jejich provedení (nové výslechy atp.). Až je vše dostatečně instruíováno, je kauza uzavřena a předána soudcům k vypracování jejich stanovisek (tzv. vota, která jsou neveřejná). Poté se soudcové sejdou k poradě a vynesení rozsudku, který odpovídá na předmět procesu.⁵⁷

Dané rozhodnutí zkoumal dříve nutně a z úřední povinnosti (do změn papeže Františka, o nichž chceme dále podrobněji pojednat) odvolací soud druhé instance,⁵⁸ a rozsudek potvrdil či nepotvrdil. Teprve poté, když i druhoinstanční (případně vyšší) soud konstatoval stejné rozhodnutí, tedy to, že manželství nebylo platně uzavřené, mohly předmětné strany uzavřít nové církevní manželství (pokud jim nebrání

⁵⁵ Pokud již k rozvodu došlo.

⁵⁶ Srov. BOTEK, L., ORLITA, L. *Manželské právo*..., s. 19, srov. NĚMEC, D. *Manželské právo*..., s. 189-190. Seznam jednotlivých dokumentů je k dispozici na internetových stránkách příslušných církevních soudů.

⁵⁷ Srov. DUDA, J. *Katolické*..., s. 134, srov. NĚMEC, D. *Manželské právo*..., s. 191-196.

⁵⁸ Zde platí pravidlo soudu druhé instance proto, aby o daném procesu nezávisle rozhodovali dva soudy a tudíž souhlasné rozhodnutí obou soudů má velkou právní váhu. Pokud jsou rozhodnutí soudů různá, mohou se strany procesu odvolat k Římské rotě, srov. DUDA, J. *Katolické*..., s. 135, poznámka pod čarou č. 473.

tzv. zákaz – tedy v rozsudku stanovené, že některá ze stran nebo o obě strany by mohly uzavřít další manželství až po dovolení svého ordináře. Tento soudní zákaz bývá udělován v případě, že by hrozilo opakování stejných problémů v dalším manželství: např. když osoba ještě nedozrála atp. Vyhlášením rozsudku se konstatuje, že manželství nikdy nenastalo.⁵⁹

1.3.2. Odloučení manželů (*separace*)

Manželé si při vzájemném prohlášení manželského slibu vzájemně slibují, že druhého nikdy neopustí.⁶⁰ Jsou povinni, ale také oprávněni společně žít.⁶¹

Odloučení za dobu trvání manželství je dovolené v případě, že je ospravedlňuje spravedlivá příčina. Kodex uvádí dvě takové oblasti: vážné nebezpečí pro duši či tělo, do kterého uvádí jeden z manželů svého partnera nebo společné děti v manželství a neodpuštěné cizoložství. Je požadováno vyjádření církevní autority, které má napomoci tomu, kdo se dožaduje práva, jeho svědomí i jeho rozhodování v přistupování ke svátostem. Skutek cizoložství je doporučeno odpustit, může být odpuštěno i mlčky pokračováním intimního manželského života do šesti měsíců po zjištění cizoložství.⁶² Pokud nemůže manželský partner druhému tento skutek odpustit a předloží do šesti měsíců žádost o separaci diecéznímu biskupovi,⁶³ může být o separaci v tomto případě rozhodováno. Druhým případem odloučení manželů⁶⁴ za trvání manželství je ten, že požádá strana, které hrozí vážné nebezpečí, místního ordináře buď před odchodem od druhé strany, nebo dodatečně později. Pokud v rozhodnutí církevní autorita nestanoví jinak, je povinna strana, která odešla, navrátit se a obnovit soužití po pominutí důvodu odloučení, myšleno pro oba možné uvedené důvody odloučení. O rozhodnutí o separaci by měl požádat i katolík, který se rozvedl a z tohoto důvodu již nežije v manželském soužití. V praxi se jedná o proces spíše administrativní s rozhodnutím o separaci na určitou dobu nebo

⁵⁹ Srov. DUDA, J. *Katolické...*, s. 135.

⁶⁰ Srov. *Svatební obřady, Otázky před manželským slibem*, s. 24, 38, 53, 65, srov. *Svatební obřady, Vzájemný slib* s. 25-27, 39-41, 53-55, 66-68.

⁶¹ *Convictus coniugalis*, srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...*, s. 166, srov. CIC/1983, kán. 1151.

⁶² Srov. CIC/1983, kán. 1152.

⁶³ K intimnímu spojení mezi manžely během těchto šesti měsíců nedošlo.

⁶⁴ Srov. CIC/1983, kán. 1153.

na neurčitou dobu. Neurčitou dobou však není myšlena doba natrvalo. Takové rozhodnutí by totiž bylo ve sporu s kánonem 1153 § 2 CIC/1983. Pokud není i tak možné obnovení manželského soužití, může být podána žádost o proces platnosti uzavřeného manželství, viz výše.⁶⁵ Celé toto řízení o separaci neukončuje manželský svazek, který nadále trvá, a proto není možné, aby některý z manželů uzavřel v případě pouhé separace nové platné církevní manželství.

1.3.3. Nedokonané manželství (tzv. *super rato*)

Milost nazvaná obecně jako *super rato* lze aplikovat rozhodnutím Apoštolského stolce na manželství, které bylo uzavřeno, tedy byl vyjádřen manželský souhlas, ale nedošlo k dokonání manželství sexuálním stykem *humado modo* (tedy způsobem vhodným k početí dítěte). Tento dispenz je znám již ve dvanáctém století, kdy bylo určeno, že platnost manželství při splnění dalších uvedených podmínek je stvrzeno v manželském loži manželským spojením. Obecně jsou požadovány podmínky a to následující.⁶⁶ Žádost předkládají buď oba manželé, nebo pouze jeden z nich i proti vůli druhého manžela. Oba manželé jsou pokřtěni, anebo alespoň jeden z nich je pokřtěn. Musí být prokazatelně dosvědčeno, že nedošlo k manželskému spojení po platném uzavření manželství, anebo existují jiné závažné důvody, které brání dalšímu manželskému soužití. Žádost se předkládá místnímu ordináři či diecéznímu soudu a proces v tomto případě zahrnuje studium toho, jestli je žádost oprávněná či nikoliv.⁶⁷ Žádost je posléze zaslána na Římskou rotu s doporučením diecézního biskupa a rozhoduje o ní přímo Apoštolský stolec.⁶⁸

⁶⁵ Srov. BOTEK, L., ORLITA, L. *Manželské právo*..., s. 19, srov. DUDA, J. *Katolické*..., s. 135-136, srov. NĚMEC, D. *Manželské právo*..., s. 166-170.

⁶⁶ Srov. MENKE, M. *Soudnictví římskokatolické církve v českých zemích v období kodifikovaného práva*, Olomouc, VUP, 2015, s. 19 – 20: Pro řízení *super rato* je základní instrukcí *Litterae Circulares de processu super matrimonio rato et non consumato* Kongregace pro bohoslužbu a svátosti z 20. 12. 1086 In Comm 20 (1988) 78–84.

⁶⁷ Diecéznímu soudu přísluší po přidělení diecézním biskupem, srov. LŮDICKE, K. *Dignitas connubii: instrukce, která má být zachovávána diecézními a interdiecézními soudy při projednávání záležitostí neplatnosti manželství : latinský text s českým překladem a s odborným komentářem*, s. 149, čl. 153, poznámka č. 3.

⁶⁸ Srov. CIC/1983, kán. 1142, srov. BOTEK, L., ORLITA, L. *Manželské právo*..., s. 17, 18, srov. LŮDICKE, K. *Dignitas connubii*..., s. 148, čl. 153, srov. DUDA, J. *Katolické*..., s. 138, srov. NĚMEC, D. *Manželské právo*..., s. 172-174.

1.3.4. Prohlášení manželského partnera za mrtvého

Touto částí není myšlen zánik manželství v případě smrti jednoho z manželů, ale případ, který navazuje na šetření civilních soudů a jejich prohlášení dotyčného (dotyčné) za mrtvého (mrtvou). Jsou dvě cesty, kterými se může církevní soud v této záležitosti vydat. Existují-li věrohodné civilní či církevní listiny, ze kterých vyplývá skutečnost smrti manželského partnera nebo se využije procedury popsané v kánonu 1707 CIC/1983. Proces zahrnuje šetření o skutečnostech a tím získání morální jistoty o tom, že manželský partner je mrtev na základě nepřímých důkazů, vyjádření svědků a také s ohledem na veřejné mínění. Prohlášení (*declaratio*) vydává diecézní biskup. Rozhodnutí zbavuje žijícího manžela (manželky) manželských povinností. Má však pouze relativní váhu, protože pokud by se později prokázalo, že ten, který byl prohlášen za mrtvého, žije, bylo by případné další uzavřené manželství, toho, který nebyl prohlášen za mrtvého, neplatné z důvodu *vinculum prioris matrimonii*.⁶⁹

1.3.5. Další případy zrušení manželství

Nesvatostná manželství platně uzavřená a dokonaná lze rozloučit následujícími dispensemi. Stejně jako dispens *super rato*⁷⁰ se jedná o milosti, kterou Apoštolský stolec či přímo diecézní biskup udělují ve prospěch víry a spásu duší a neudělují ji bezdůvodně či libovolně. Manželský svazek lze zrušit ve prospěch víry (*privilegium petrinum*), pavlovskou výsadou (*privilegium paulinum*). O tyto milosti se žádá v případech, kdy žadatel má možnost uzavřít svátostné manželství, když jeho předešlé manželství nebylo svátostné a je zde tedy možnost života s víry. Nevztahují se však na ty případy, kdy je dokonané svátostné platně uzavřené manželství.⁷¹ V závěru podkapitoly se zmíníme o dalších dvou milostech.⁷²

⁶⁹ Srov. CIC/1983 kán. 1707, srov. NĚMEC, D. *Manželské právo*..., s. 29-31.

⁷⁰ Viz kapitola 1.3.3.

⁷¹ Manželství mezi dvěma katolíky, které bylo uzavřeno dle platných norem vycházejících z kanonického práva a bylo posléze dokonáno intimním spojením manželů otevřenému k přijetí života.

⁷² V praxi o těchto dvou privilegiích rozhoduje přímo diecézní biskup. Nejsou totiž přímo v definicích CIC/1983 přímo vyhrazené pravomocím Apoštolskému stolci, srov. NĚMEC, D. *Manželské právo*..., s. 180 a 181.

Obecně platí kánon 1150 CIC/1983, že v případech pochybností, se tato privilegia víry těší přízni práva.⁷³

Tzv. privilegium Petrinum (privilegium in favorem fidei)

Toto privilegium ve prospěch víry může Apoštolský stolec udělit v případě, že dva nepokřtění byli civilně oddáni na úřadě anebo pokřtěný nekatolík⁷⁴ oddaný civilně na úřadě nebo ve své nekatolické církvi s nepokřtěným anebo v případě, že západní katolík uzavřel platně manželství s nepokřtěným.⁷⁵ Obecně platí, že při platném uzavření manželství nebyla alespoň jedna strana pokřtěna a zůstala nepokřtěna po celou dobu trvání manželství.⁷⁶ Žádost se odevzdává Apoštolskému stolci prostřednictvím diecézního biskupa (resp. jeho úřadu - tyto záležitosti připravují pověřeni pracovníci kurie či církevního soudu, ač se o striktně soudní agendu nejedná) a provází ho důkladné šetření o tom, zda jsou splněny stanovené podmínky pro udělení podle instrukce Kongregace pro nauku víry *Potestas Ecclesiae*.⁷⁷ Nejdůležitějším aspektem obdržení této milosti je použití tohoto privilegia ve prospěch víry, jak již samotný překlad privilegia uvádí. Rozhodnutí nabývá platnosti bez vlivu na to, jestli je nové manželství uzavřeno či nikoliv, ovšem adresováno je k uzavření manželství s konkrétním partnerem, s nímž je možné žít nyní život s víry.⁷⁸ Celá procedura má dvě fáze: na rovině diecéze a u Apoštolského stolce. V diecézi, kde je přijata žádost na papeže o rozloučení společně s požadovanými náležitostmi je řízení zahájeno, kromě žadatele je se obeslán také dřívější manžel (manželka). V této fázi dochází ke zjišťování, zda jsou splněny všechny podmínky pro udělení privilegia: tedy

⁷³ Srov. BOTEK, L., ORLITA, L. *Manželské právo*..., s. 16, 17, srov. DUDA, J. *Katolické*..., s. 137, srov. NĚMEC, D. *Manželské právo*..., s. 170-172.

⁷⁴ Platnost přijatého křtu není plně rozhodující. Pokud křest není platný, platí první možnost Privilegia petrina.

⁷⁵ V případě dispence překážky rozdílnosti kultu, srov. CIC/1983 kán. 1086.

⁷⁶ Pokud je zjištěno, že nepokřtěná strana byla během trvání manželství pokřtěna, zkoumá se to, jestli došlo k intimnímu manželskému setkání. Pokud by k němu došlo, manželství by jím bylo dokonáno.

⁷⁷ Srov. MENKE, M. *Soudnictví římskokatolické církve* ..., s. 19 – 20: Pro proceduru in favorem fidei je základním předpisem instrukce *Normae de conficiendo processu pro solutione vinculi matrimonialis in favorem fi dei Potestas Ecclesiae* vydaná Kongregací pro nauku víry 30. 4. 2001; tato však nebyla publikována v *Acta Apostolicae Sedis* ale přímo zaslána biskupům a ordinářům.

⁷⁸ Srov. BOTEK, L., ORLITA, L. *Manželské právo*..., s. 17, srov. DUDA, J. *Katolické*..., s. 145, srov. NĚMEC, D. *Manželské právo*..., s. 182-185.

především šetření, zda žádající strana nedala podnět k rozpadu předchozího manželství, zkoumání víry žadatele, či zda se jedná o skutečné dobro víry v dalším zamýšleném manželství. Po získání všech informací, dokumentů jsou materiály přeložené do italštiny zaslány ve třech kopiích Kongregaci pro nauku víry a následně k rozhodnutí papeži. V případě, že celé řízení je zakončeno rozvázáním manželství, je nutné tuto skutečnost zapsat do matriky křtu i manželství. Předchozí manželství účinkem rozhodnutí papeže s okamžitou platností zaniká (ovšem udělená milost má být využita ve prospěch sňatku s konkrétním, v šetření uvedeném partnerovi). To je další velký rozdíl oproti Privilegiu Paulinu, kde manželství zaniká až v okamžiku uzavření nového manželství.

Privilegium paulinum

Pavlovské privilegium vychází z biblického ustanovení v listu apoštola Pavla.⁷⁹ Je možné ho aplikovat na tyto případy a to, pokud po ukončení manželského soužití dvou nepokřtěných přijme jedna ze stran křest,⁸⁰ nebo ten z partnerů, který nepřijal křest, odejde bez spravedlivé příčiny ze společného soužití⁸¹ (před křtem, či po něm) a pokřtěná strana chce uzavřít nové manželství. Po křtu však nesmí s odkazem na zmíněný list apoštola Pavla⁸² zavdat nepokřtěnému k odchodu příčinu. Podstatnou podmínkou je však doložení nepokřtěné druhé strany, což nejsnadněji bývá provedeno čestným prohlášením tohoto nepokřtěného nebo jeho rodičů. Na nepokřtěného je také položen dotaz (*interpelace*), zdali nechce přijmout křest anebo jestli chce žít s pokřtěným partnerem bez urážení Stvořitele (*sine contumelia Creatoris*).⁸³ Po tomto důkladném šetření je možné, aby diecézní biskup mohl

⁷⁹ Srov. 1 K 7, 10-15: Ostatním pravím já, a ne už Pán: Má-li někdo z bratří ženu nevěřící a ona je ochotna s ním zůstat, ať ji neopouští. A má-li žena muže nevěřícího a on je ochoten s ní zůstat, ať ho neopouští. Nevěřící muž je totiž posvěcen manželstvím s věřící ženou a nevěřící žena manželstvím s věřícím mužem, jinak by vaše děti byly nečisté; jsou však přece svaté! Chce-li nevěřící odejít, ať odejde. Věřící nejsou v takových případech vázáni. Bůh nás povolal k pokoji.

⁸⁰ V CIC/1983, kán. 1143 n. 1 není specifikováno, jestli se jedná o křest v západní katolické církvi, mluví se zde jistě o platném křtu i mimo západní katolickou církev, srov. DUDA, J. *Katolícke*..., s. 140.

⁸¹ Srov. CIC/1983, kán. 1143 n. 2.

⁸² Srov. 1 K 7,15.

⁸³ Srov. CIC/1983 kán. 1144.

dovolit aplikaci tohoto privilegia. Oproti privilegiu ve prospěch víry je dané manželství rozloučeno až uzavřením nového manželství.⁸⁴

*Privilegium výběru manželky či manžela*⁸⁵

Nepokřtěný, který má současně více nepokřtěných manželek, smí si po přijetí křtu v katolické církvi, jestliže je pro něho tvrdé zůstat s tou, kterou si vzal jako první, ponechat jednu z nich a ostatní musí propustit. Totéž platí o nepokřtěné ženě, která má současně více nepokřtěných manželů (kán. 1148 §1). Jedná se tedy o situace, kdy nepokřtěný muž či žena mají uzavřené manželství s více nepokřtěnými ženami či muži⁸⁶ a přijme křest v katolické církvi⁸⁷, a je mu dle definice kánonu obtížné zůstat v manželství s mužem či ženou, s kterou či s kterým uzavřel manželství jako první, smí zůstat v manželství s tou či s tím, kterého si zvolí, ostatní smí propustit. Pokud ale přijal křest zároveň s jednou ze svých manželek či manželů, má být manželství uzavřeno právě s tímto partnerem.⁸⁸ Diecézní biskup však musí dbát na to, aby o ostatní (ženy, muže či děti) bylo dostatečným způsobem postaráno. Okamžikem uzavření nového manželství je dosavadní manželství rozloučeno. Kdyby nastala situace, že by byla chtěla být pokřtěna žena žijící v polygynii⁸⁹, došlo by k aplikaci pavlovského privilegia.⁹⁰

*Privilegium zajetí (privilegium captivitatis)*⁹¹

Pokud jeden z nepokřtěného manželského páru přijme křest⁹² a po přijetí křtu není možná obnova společného soužití kvůli reálnému pronásledování či zajetí,⁹³ takové manželství je rozloučeno uzavřením nového manželství. Nemožnou obnovou

⁸⁴ Srov. BOTEK, L., ORLITA, L. *Manželské právo*..., s. 16, srov. DUDA, J. *Katolické*..., s. 139-142, srov. NĚMEC, D. *Manželské právo*..., s. 174-178. srov. CIC/1983 kán. 1143-1147.

⁸⁵ Srov. CIC/1983, kán. 1148.

⁸⁶ Příklad polygamie neboli mnohomanželství.

⁸⁷ Zde oproti privilegium paulinum je zmíněn přímo křest v katolické církvi, srov. DUDA, J. *Katolické*..., s. 143, poznámka pod čarou č. 506, srov. CIC/1983, kán. 1143 n. 1 a kán. 1148.

⁸⁸ Na základě konstituce svatého Pia V. *Romani Pontificis* srov. NĚMEC, D. *Manželské právo*..., s. 178, poznámka pod čarou č. 49.

⁸⁹ Mnohoženství.

⁹⁰ Srov. BOTEK, L., ORLITA, L. *Manželské právo*..., s. 18, srov. DUDA, J. *Katolické*..., s. 142-143, srov. NĚMEC, D. *Manželské právo*..., s. 178-180.

⁹¹ Srov. CIC/1983, kán. 1149.

⁹² Opět je zde zmíněn přímo křest v katolické církvi, srov. CIC/1983, kán. 1143 n. 1 a kán. 1149.

⁹³ Není zde podstatné, zdali druhá manželská strana během tohoto času přijala křest či nikoliv, ale jestli nedošlo k manželskému spojení těchto manželů.

soužití je myšleno to, že nově pokřtěný v katolické církvi nemůže žít podle své víry (*favor fidei*). Protože české světské právo nezná pojem zajetí, musí před uzavřením nového sňatku proběhnout rozvodové řízení, dle platného práva, aby mohl být nový svazek uznán platným pro světské právo.⁹⁴

1.4. Manželská řízení v CCEO

Pro popis manželských řízení v CCEO použijeme strukturu stejnou, jako v případech CIC.⁹⁵ Stejně jako u případů v CIC, dojde-li východní katolík k přesvědčení, že jím uzavřené manželství není platné, musí si v první části být jistý, že došlo k nějakým pochybnostem či překážkám. V celé podkapitole se budeme zastavovat pouze u případů, kde bude odlišnost mezi CIC a CCEO. Již při srovnání prvních kanonů týkajících se manželství v CIC a CCEO vidíme odlišný přístup k celé teologii manželství.⁹⁶

Manželství ve východních katolických církvích je více zdůrazněné jako ustanovené Bohem Stvořitelem a souhlas manželů je osobní a neodvolatelný (*irrevocabili consensu personali*), spojený a požehnaný ustanoveným služebníkem církve.⁹⁷

Také i v návaznosti na kanon 1058 CIC/1983 je vhodné připomenout, že tento kanon mluví o uzavření manželství (*matrimonium contrahere*) oproti kanonu 778 CCEO, který mluví o vstoupení do manželství (*matrimonium inire*). V této kontinuitě můžeme správněji pochopit rozdílnou povahu teologie manželství východu a západu.⁹⁸

1.4.1. Manželské překážky

Také CCEO zná všech dvanáct manželských překážek, obdobně jako CIC/1983, ovšem v CCEO nalezneme oproti CIC/1983 jednu překážku navíc a jednu překážku více rozšířenou. Více rozšířená je otázka věku pro dovolenost manželství,

⁹⁴ Srov. BOTEK, L., ORLITA, L. *Manželské právo*..., s. 18, srov. DUDA, J. *Katolické*..., s. 144-145, srov. NĚMEC, D. *Manželské právo*..., s. 180-182.

⁹⁵ Viz kapitola 1.2.

⁹⁶ Srov. CIC/1983, kán. 1055 a CCEO, kán. 766.

⁹⁷ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo*..., s. 16.

⁹⁸ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo*..., s. 19.

tu může řešit každá samostatná církev,⁹⁹ otázka únosu není oproti CIC/1983 zaměřena pouze na ženu (v CCEO je chráněna osoba, tedy nejen žena, ale i muž),¹⁰⁰ pokrevní příbuzenství je definováno stejně jen s přemístěným (výměnou) dvou posledních paragrafů.¹⁰¹ Švagrovství (*afinita*) je rozšířeno i na druhý stupeň boční linie,¹⁰² veřejná počestnost (*publica honestas*) je chápána širším způsobem – *matrimonium attentatum* tedy uzavření manželství neplatným civilním způsobem nebo před nekatolickou církevní autoritou.¹⁰³ Navíc nalezneme překážku duchovního příbuzenství (*cognatio spiritualis*),¹⁰⁴ která vzniká na základě přijetí křtu křesťním kmotrem a pokřtěným. Vezmeme-li v potaz ustanovení kánonu 792 CCEO, může být v plnění tohoto ustanovení, stanoveno překážek více. Rozšíření může být z velmi závažných příčin a po poradě biskupů správních celků východních církví s biskupy správních celků jiných církví vlastního obřadu, kteří jsou tímto dotčení a jichž se to týká, po dotázání Apoštolské stolice.¹⁰⁵

1.4.2. Vady manželského souhlasu

V popisu toho, co je základním minimem znalostí o manželství, chybí druhý paragraf, který se mohl zdát nadbytečným.¹⁰⁶ Podmínka (*condicio*)¹⁰⁷ má naprosto jasné vymezení, není přípustné uzavřít manželství s jakoukoliv podmínkou (tedy ani do minulosti či přítomnosti, jak to připouští západní kodex).¹⁰⁸

1.4.3. Nedostatek kanonické formy

Velkým rozdílem ve stanovení kanonické formy CIC a CCEO je role přítomného církevního představitele. Dle ustanovení CCEO kánonu 828 smí být svátostný obřad s požehnáním slaven alespoň před knězem. Není tedy možné,

⁹⁹ Srov. CCEO, kán. 800.

¹⁰⁰ Srov. CIC/1983, kán. 1089 a CCEO, kán. 806.

¹⁰¹ Srov. CIC/1983, kán. 1091 a CCEO, kán. 808.

¹⁰² Srov. CIC/1983, kán. 1092 a CCEO, kán. 809.

¹⁰³ Srov. CIC/1983, kán. 1093 a CCEO, kán. 810.

¹⁰⁴ Srov. CCEO, kán. 811. V CIC/1973 bylo toto ustanovení vypuštěno, v CIC/1917 nalezneme tuto překážku v kánonu 1079 s odkazem na kánon 768.

¹⁰⁵ Srov. CCEO, kán. 790-816, srov. DUDA, J. *Katolické*..., s. 108-109, srov. NĚMEC, D. *Manželské právo*..., s. 46-78.

¹⁰⁶ Srov. CIC/1983, kán. 1096 a CCEO, kán. 819.

¹⁰⁷ Srov. CIC/1983, kán. 1102 a CCEO, kán. 826.

¹⁰⁸ Srov. CCEO, kán. 817-827, srov. NĚMEC, D. *Manželské právo*..., s. 94-122.

aby bylo manželství uzavíráno ani před jáhnem, natož před pověřeným laikem jako v latinské církvi. Tento požadavek vychází z vlastního teologického chápání manželství ve východních církvích, a z daleko většího položení důrazu nejen na manželský souhlas mezi manžely navzájem, ale i na rovinu, že jde o svátost Krista a církve.¹⁰⁹

1.4.4. Proces prohlášení neplatnosti manželství

Příslušný soud, který je ustanoven pro východní katolíky, řeší v návaznosti na CCEO kánon 916 § 5. V České republice je příslušnost soudu řešena stejným způsobem jako pro západní katolíky.¹¹⁰ „Jan Pavel II bulou z 15. března 1996 zřídil Apoštolský exarchát pro katolíky byzantsko-slovanského obřadu v České republice. Soudní moc má od té doby exarcha, ovšem nevykonával ji skrze církevní soud, protože neměl kvalifikované osoby, z nichž by mohl toto grémium sestavit. Kompetence církevního soudu byla na žádost exarchy přenesena na latinská biskupství rozhodnutím Apoštolské signatury Prot. N. 4037/1/96SAT z 5. srpna 1996. Změna nastala v roce 2009, kdy došlo k reorganizaci církevního soudnictví české církevní provincie, v rámci které bylo také stanoveno, že kompetentním tribunálem pro exarchátní kauzy je pražský metropolitní tribunál (latinský). V roce 2011 byl pak jmenován prozatím jediný kvalifikovaný odborník na východní právo v České republice Jiří Dvořáček soudcem tohoto pražského soudu za exarchát. Ostatní sjednocení východní katolíci (např. arménská patriarchální církev, koptská katolická církev, maronitská katolická církev, jejichž členové by mohli pobývat na našem území) i nadále spadají pod soudní pravomoc latinských církevních soudů na rovině metropole (tedy Olomouc a Praha).“¹¹¹ Vlastní proces prozkoumání platnosti manželství je principiálně totožný.¹¹²

¹⁰⁹ Srov. CCEO kán. 828-842, srov. NĚMEC, D. *Manželské právo*..., s. 16, 127-154 a 160-165.

¹¹⁰ Na základě rozhodnutí Apoštolské Signatury Prot.N. 4037/1/96 SAT ze dne 5.8.1996, srov. BOTEK, L., ORLITA, L. *Manželské právo*..., s. 19, srov. LŮDICKE, K. *Dignitas connubii*..., s. 29-31, čl. 16.

¹¹¹ MENKE, M. *Soudnictví římskokatolické církve v českých zemích v období kodifikovaného kanonického práva*, s. 8.

¹¹² Srov. CCEO, kán. 1357-1377.

1.4.5. Odloučení manželů (*separace*)

Manželský slib je principiálně obdobný, manželé říkají přísahu, že se do smrti neopustí.¹¹³ Oba kodexy se v těchto pasážích shodují.¹¹⁴ Postup a důvody pro odloučení za trvání manželského svazku upravuje východní kodex obdobně a to v kán. 863 – 866 CCEO.

1.4.6. Nedokonané manželství (*tzv. super rato*)

CCEO má podobnou shodnou definici, navíc se v procesní části v kán. 1348 odkazuje na stejné speciální normy Apoštolského stolce jako západní kodex - poslední z nich je list Kongregace pro svátosti č. 1400/86 ze dne 20. 12. 1986.¹¹⁵

1.4.7. Prohlášení manželského partnera za mrtvého

I zde je obdobná situace jako v CIC/1983 s dodatkem, že v řízení musí být přítomen ochránce spravedlnosti nikoliv však obhájce svazku.¹¹⁶ Prohlášení o předpokládané smrti zde vydává eparchiální biskup a to jen tehdy, když po provedení přiměřených šetření, z výpovědí svědků, z veřejného mínění nebo z jiných náznaků získá mravní jistotu o smrti.

1.4.8. Další případy zrušení manželství

Obdobně se shodnými formulacemi západního kodexu jde taktéž o *privilegium in favorem fidei*,¹¹⁷ *Privilegium paulinum*,¹¹⁸ privilegium výběru manžela či manželky,¹¹⁹ a *privilegium captivitatis*. Všechna tato řízení jsou v CCEO či souvisejících směrnících a předpisech upravená stejně jako pro latinskou církev.¹²⁰

¹¹³ Srov. *Malý trebník. Obřady svátosti manželství – korunování manželů*, s. 10. Zde je důležité zmínit, že oproti chápání druhého manželství v CIC je druhé manželství v CCEO chápáno jako jisté selhání a i v uvedených obřadech je možnost Požehnání druhému manželství, kde je důraz na lítostný prvek budoucích manželů a i poukázáno na jejich selhání, viz modlitba kněze, srov. *Malý trebník*..., s. 22.

¹¹⁴ Srov. CCEO, kán. 863-866 a srov. CIC/1983, kán. 1151-1155, srov. NĚMEC, D. *Manželské právo*..., s. 168.

¹¹⁵ Srov. CCEO, kán. 862 a 1384, srov. NĚMEC, D. *Manželské právo*..., s. 174.

¹¹⁶ Srov. CCEO, kán. 1383.

¹¹⁷ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo*..., s. 185.

¹¹⁸ Srov. CCEO, kán. 854-858, srov. NĚMEC, D. *Manželské právo*..., s. 178.

¹¹⁹ Srov. CCEO, kán. 859, srov. NĚMEC, D. *Manželské právo*..., s. 180.

¹²⁰ Srov. CCEO, kán. 860, srov. NĚMEC, D. *Manželské právo*..., s. 182.

2. REFORMA PAPEŽE FRANTIŠKA V MANŽELSKÉM PROCESNÍM PRÁVU

V předchozí kapitole jsme se věnovali jak popisu základních faktů o manželství jako takovém, tak možnostem právní pomoci rozvedeným znovu seždaným, jak byly v církevní praxi užívány do reformy, která byla zavedena za papeže Františka v souvislosti s biskupskými synodami o rodině v roce 2015. Jednalo se o stav, který v praxi církevního práva byl zavedený již od prvního kodexu práva, tedy od roku 1917. Nyní si tuto reformu představíme, nejdříve popíšeme důvody těchto změn v manželském procesním právu, následně pak konkrétní změny v textech kodexů, která tato reforma přinesla.

Nebylo by pravdivé tvrdit, že celá reforma manželského procesního práva vycházela pouze z rozhodnutí stávajícího papeže či reagovala pouze na potřeby dnešního světa či potřeb dnešních věřících. Synody o rodině, konané v letech 2014 a 2015, pokračují v již dříve započaté práci¹²¹ a celkovému směřování přístupu k manželství a rodině, vycházejícího z důrazů teologické antropologie zaměřené na integrální vnímání lidské osoby. Meziobnův rozměr a specifikum posvátné manželské smlouvy zdůrazňuje již definice manželství v *Gaudium et spes*:¹²² „*Důvěrné společenství života a manželské lásky, které Stvořitel založil a vybavil vlastními zákonitostmi, se uskutečňují manželskou smlouvou neboli neodvolatelným osobním souhlasem. A tak lidským úkonem, jímž se manželé vzájemně sobě dávají a přijímají, vzniká i před společností stav podle Božího řádu pevný; tento posvátný svazek nezávisí na lidské libovůli, a to z ohledu na dobro manželů, potomstva i společnosti.*“ Toto učení pak právně formuluje i kánon 1055 § 1 CIC/1983: Manželskou smlouvu, kterou muž a žena vytvářejí mezi sebou celoživotní společenství, zaměřenou ze své přirozenosti k dobru manželů, plození dětí a jejich výchově, povýšil Kristus Pán mezi pokřtěnými na svátost.¹²³ Po druhém vatikánském koncilu se tématu manželství a rodiny věnoval papež Pavel VI. ve své encyklice

¹²¹ Srov. SEGRETERIA GENERALE DEL SINODO DEI VESCOVI. *Instrumentum laboris. Pastorační výzvy pro rodinu v podmínkách evangelizace.*

¹²² Srov. GS 48.

¹²³ Srov. CIC/1983, kán. 1055 § 1.

Humanae Vitae, kde kladl důraz na manželskou intimitu, lásku a předávání života. Papež Jan Pavel II. svolal do Říma valné shromáždění biskupského sněmu na dny 26. září až 25. října 1980. Tématem tohoto shromáždění byla Křesťanská rodina. Vyústěním této synody byla papežská exhortace papeže Jana Pavla II. *Familiaris consortio*, o úkolech křesťanské rodiny v dnešním světě.¹²⁴ Svatý otec Benedikt XVI. se v encyklice *Deus caritas est* také dotýká tématu rodiny, přesněji lásky muže a ženy¹²⁵ a v encyklice *Caritas in Veritate* vysvětluje, jak je láska důležitá jako princip života a společenství.¹²⁶ Současný papež pokračoval v této linii ve své první encyklice *Lumen Fidei*, kterou napsal společně s předchozím papežem Benediktem XVI., hovoří zde o spojení rodiny a víry.¹²⁷

Uvedené odkazy na práci papežů posledního století ukazují nejen na církevní tradici, ale i na to, že skutečně bylo na co navazovat a na co se odkazovat.

Biskupská synoda obecně

Eklesiologie druhého vatikánského koncilu zdůraznila mimo jiné to, že pastorační zodpovědnost za celosvětovou církev nespočívá pouze na papeži, ale také na všech jejích biskupech, zvláště těch, kteří jsou odpovědní za některou z jejích diecézí. V katolické církvi se po koncilu objevuje nové slovo – kolegialita – jež se týká přesvědčení, že „biskup, z důvodu svého episkopálního vysvěcení (a nikoli specificky z důvodu svého jmenování papežem), je zodpovědný za všeobecnou církev. Biskupský sbor, tedy biskupové, kteří jsou v hierarchickém společenství mezi sebou navzájem i se svou hlavou – papežem (spolu s ním a nikdy bez něj), je také¹²⁸ nositelem nejvyšší a úplné moci nad celou církví.¹²⁹ Tuto moc vykonávají slavnostním způsobem na ekumenickém koncilu.¹³⁰ Není to ale jediný způsob -

¹²⁴ Srov. *Familiaris consortio: apoštolská adhortace Jana Pavla II. o úkolech křesťanské rodiny v současném světě* z 22. listopadu 1981. Zde se papež Jan Pavel II. zaměřuje na pastorační ve svízelných a neregulérních situacích především v čl. 77–84.

¹²⁵ Srov. DCE 2.

¹²⁶ Srov. CV 44.

¹²⁷ Srov. LF 53.

¹²⁸ Zároveň s papežem, který má nad církví nejvyšší plnou bezprostřední a obecnou řádnou moc – srov. CIC/1983, kán. 331. Nositelem nejvyšší moci v církvi jsou tedy dva subjekty: papež sám a sbor biskupů spolu s ním.

¹²⁹ Srov. CIC/1983, kán. 336.

¹³⁰ Srov. CIC/1983, kán. 337 § 1.

v tomto kontextu pak vznikl nový orgán, realizující určitou formu této biskupské kolegiality či synodality. Papež Pavel VI. ustanovil v roce 1965 biskupskou synodu jako poradní orgán papeže při jeho spravování katolické církve.¹³¹ Nový kodex kanonického práva z roku 1983 pak vymezuje toto grémium a jeho úkoly obecně v kán. 342 – 348. Jedná se tedy o poradní¹³² orgán papeže, který pomáhá papeži při spravování církve.¹³³ Synod svolává papež¹³⁴ a jeho úkolem je pokračovat v koncilním díle mezi koncily. Jeho kořeny ovšem nacházíme již ve starobylé zásadě synodality či její konkretizaci v existenci stálých synodů, především patriarchálních, ve východních katolických církvích.¹³⁵ Synod biskupů je významným poradním orgánem papeže. Je to instituce v podstatě stálá, ovšem pokud jde o jednání vždy časově omezená lhůtou ke splnění toho kterého konkrétního úkolu. Schází se na řádném generálním shromáždění (*coetus generalis ordinarius*), na němž se radí o otázkách týkajících se celé církve, nebo na mimořádném generálním shromáždění (*coetus generalis extraordinarius*), když otázky, týkající se celé církve vyžadují rychlé vyřízení či na speciálním shromáždění (*coetus specialis*) v případě záležitostí týkajících se jedné nebo několika zemí.¹³⁶

V rámci biskupské synody existuje několik typů dokumentů:

- 1. *Lineamenta*: přípravné body, podle nichž se připravuje jednání synody,
- 2. *Instrumentum laboris*: tedy pracovní text účastníků synody,
- 3. *Relatio Synodi*: tzn. dokument, vydaný jako výsledky synodních úvah (závěrečná zpráva) a
- 4. text, který je nakonec vydán už jménem papeže, se obvykle nazývá posynodální adhortace či exhortace a tu již píše papež na základě poradních synodních úvah (*propositiones*, která mu dají synodní otcové).

Synoda o rodině, svolaná papežem Františkem na rok 2014 tak byla již třetím mimořádným shromážděním. Synoda konaná v roce 2015 pak XIV. řádným valným shromážděním (celkově pak dvacátou šestou a dvacátou sedmou biskupskou

¹³¹ PAULUS VI. *Apostolica sollicitudo*, In EV 2, n. 444 – 457.

¹³² srov. CIC/1983, kán. 342.

¹³³ srov. CIC/1983, kán. 334.

¹³⁴ srov. CIC/1983, kán. 344 n.1.

¹³⁵ Srov. MENKE, M. *Synodální prvky v řízení církve podle CIC 1983 a CCEO 1990*, s. 40.

¹³⁶ Srov. CIC/1983, kán. 342 až 348.

synodou). Jednou z novinek papeže Františka je tedy i jakési spojení dvou typů zasedání synodu.¹³⁷

Vezmeme-li v potaz naplňování, svolávání a konání synody je zde velmi zřetelné často papežem Františkem zmiňované rozlišování. Sice se v ne příliš vzdálené minulosti papežové tématem rodiny zabývali, papež rozpoznal znamení doby a manželskou situaci z pohledu práva začal více řešit. Také je nutno zmínit ještě jeden poznatek, že v synodalitě nelze spatřovat pokračování nějakého druhu konciliarismu¹³⁸ či galikanismu¹³⁹, který byl dříve v církvi výrazně přítomen a byl předmětem nejednoho sporu. Původ a definice synodu tento možný náhled jasně nepřijímá. Rozlišování tedy proto, že papež rozpoznal správný čas pro konání synody, zajisté v duchu stále doznívajícího druhého vatikánského koncilu.

2.1. Synody o rodině 2014 a 2015 a důvody reformy

2.1.1. Synody o rodině 2014 a 2015

Téma rodiny a manželství je tedy pro církve velmi důležité. I proto v pokračující linii všech těchto výše uvedených dokumentů svolal papež František dne 8. října 2013 III. Všeobecné mimořádné shromáždění biskupské synody, jejímž tématem byly „*Pastorační výzvy rodiny v kontextu evangelizace*.“¹⁴⁰

V následujícím období byl všem biskupským konferencím odeslán přípravný dokument, který obsahoval třicet devět otázek rozčleněných do osmi oblastí.¹⁴¹ Biskupské konference tyto dotazníky ve svých oblastech zpracovaly a odeslaly zpět do Říma. Dotazníky umožnily všem místním církvím se aktivně účastnit přípravy této mimořádné synody.¹⁴² Vytvořený dokument zhodnotil aktuální situaci rodin

¹³⁷ První etapa synody o rodině se konala na podzim 2014 jako mimořádné zasedání. Po ní následovala na podzim 2015 etapa druhá – řádné zasedání, které se navíc konalo u příležitosti 50. výročí založení synodu biskupů.

¹³⁸ Konciliarismus by v tomto duchu byl synod, který by neschvaloval papež, ale byl by nad papežem.

¹³⁹ Konkrétní forma konciliarismu v církvi ve Francii.

¹⁴⁰ Srov. SEGRETERIA GENERALE DEL SINODO DEI VESCOVI, *Instrumentum laboris*..., s. 4.

¹⁴¹ Srov. BISKUPSKÁ SYNODA, III. MIMOŘÁDNÉ GENERÁLNÍ ZASEDÁNÍ, *Pastorační výzvy pro rodinu v kontextu nové evangelizace*.

¹⁴² Srov. tamtéž.

ve světě a byl vydán ve Vatikánu na slavnost svatého Jana Křtitele v roce 2014, tedy před vlastním mimořádným zasedáním synody.¹⁴³

Mimořádné zasedání biskupské synody, které proběhlo ve dnech pátého až devatenáctého října roku 2014 a výsledkem její práce bylo Poselství III. Mimořádného všeobecného shromáždění biskupské synody „*Relatio Synodi*“ 3. mimořádné synody biskupů: „Pastorační výzvy pro rodinu v podmínkách evangelizace“ (5. – 19. října 2014), 18. 10. 2014.¹⁴⁴

Dokument *Relatio Synodi* byl nakonec rozšířen opět o dotazník, který byl i s dokumentem podkladem pro pracovní text řádného synodního zasedání v roce 2015.¹⁴⁵

První (III. mimořádné) zasedání s názvem *Pastorační výzvy pro rodinu v kontextu nové evangelizace* se konalo od 5. do 19. října 2014 a za Českou biskupskou konferenci se jí zúčastnil olomoucký arcibiskup Mons. Jan Graubner.

Téma řádného zasedání biskupské synody¹⁴⁶ bylo Povolání a poslání rodiny v církvi a v současném světě: druhé (XIV. řádné) zasedání s názvem *Povolání a poslání rodiny v církvi a v současném světě* proběhlo 4. až 25. října 2015 a Česká biskupská konference na ně vyslala královéhradeckého biskupa Mons. Jana Vokála. Této synody se celkem účastnilo 253 delegátů, včetně manželských párů¹⁴⁷ jako auditorů, konzultorů bez hlasovacího práva. Výsledky jednání synody byly předloženy papeži Františkovi dvacátého čtvrtého října roku 2015 a má název *Závěrečná zpráva biskupské synody pro Svatého otce Františka*.¹⁴⁸ Jak bylo uvedeno výše, protože synod nemá z právního hlediska žádnou zákonodárnou pravomoc (jde pouze o poradní grémium papeže), prosí v závěru

¹⁴³ Srov. SEGRETERIA GENERALE DEL SINODO DEI VESCOVI. *Instrumentum laboris*..., s. 5.

¹⁴⁴ Srov. SYNODA 14, *Poselství III. Mimořádného všeobecného shromáždění biskupské synody* a srov. SYNODA 14 – „*Relatio Synodi*“ 3. mimořádné synody biskupů: „Pastorační výzvy pro rodinu v podmínkách evangelizace“ (5. – 19. října 2014), 18. 10. 2014.

¹⁴⁵ Srov. BISKUPSKÁ SYNODA, *Lineamenta XIV. řádného generálního shromáždění* (4.-25. října 2015). *Povolání a poslání rodiny v církvi a v současném světě*.

¹⁴⁶ Jednalo se o 24. řádné zasedání biskupského synodu.

¹⁴⁷ Manželských párů bylo čtrnáct párů.

¹⁴⁸ Srov. BISKUPSKÁ SYNODA, 24. ŘÁDNÉ VŠEOBECNÉ SHROMÁŽDĚNÍ, *Povolání a poslání rodiny v církvi a v současném světě. Závěrečná zpráva biskupské synody pro Svatého otce Františka*.

zprávy synodální otcové papeže, aby zvážil sepsání dokumentu věnovaného rodině.¹⁴⁹

2.1.2. Důvody reformy

Pro reformu procesního manželského práva musíme vycházet z posunu a vývoje důrazů, které se v římskokatolické církvi děly po druhém vatikánském koncilu, jak jsme si je uvedli na začátku této kapitoly. Po skončení biskupské synodě o rodině v roce 2015 vydal papež František exhortaci *Amoris laetitia* (Radost z lásky) - O lásce v rodině a to dne 8. dubna 2016.¹⁵⁰

Jak již papež František píše v úvodu k této exhortaci, rodina v dnešní době vykazuje příznaky krize, ale mladí lidé mají touhu žít v rodinném společenství a tato touha církev povzbuzuje. Odpovědí na ni tedy nebyla zpráva zdůrazňující krizi, ale radostná zpráva,¹⁵¹ snažící se zdůraznit primárně pozitiva a hloubku manželského života, ale na druhé straně ani nezamlčovat související problematické situace. Veškeré problémy rodiny, které církev reflektovala, nezměnila věroučné učení církve o svátosti manželství, ale tuto nauku prohloubila. Reflektované problémy a návrhy řešení zahrnovaly celé spektrum možností, ať již touhu po změně celého pojetí až po pojetí svátosti manželství legislativními normami.¹⁵² Díky tomu, že se papež rozhodl celou tuto otázku řešit synodou, tedy jednáním biskupů ze všech zemí světa, byly zajištěny i různé pohledy, různé praxe a různá kulturní řešení problémů, které mohou mít manželství na celém světě a které jsou ve své podstatě stejné. Důvody, které papež píše k sepsání uvedené exhortace, měly za cíl probudit nejen ty, co žijí ve svátostném manželství, ale také probudit ty, kteří mají kolem sebe ty, co nežijí své manželství v radosti a pokoji.¹⁵³

¹⁴⁹ Srov. BISKUPSKÁ SYNODA, 24. ŘÁDNÉ VŠEOBECNÉ SHROMÁŽDĚNÍ, *Povolání.....*, čl. 94.

¹⁵⁰ Srov. FRANTIŠEK. *Amoris laetitia: Radost z lásky: posynodální apoštolská exhortace o lásce v rodině* (český překlad): Praha: Paulínky, 2016.

¹⁵¹ Srov. AL č. 1.

¹⁵² Srov. AL č. 2.

¹⁵³ Srov. AL č. 5.

Každé synodě předcházel, jak je již uvedeno výše, dotazník, který sloužil jako doplněk k přípravnému dokumentu jednotlivých biskupských shromáždění v roce 2014 a 2015.

V přípravném dokumentu pro III. Mimořádné zasedání biskupské synody se píše o tom, že první synoda má stanovit *status questionis* ¹⁵⁴ na podkladech a návrzích biskupů světa, aby byly připravené směry, kterými by se církev měla dát proto, aby pastorační manželství a rodin byla účinná. Církev musí reagovat, a také se to od ní očekává, na dnešní aktuální vazby mezi lidmi, které se dříve ve společnosti dříve nevyskytovaly. Jevy v dotazníku uvedené se vyskytují již všude na světě. Není zde řečeno, jak tyto jevy odstranit, ale spíše snaha církve pro tyto jevy vytvořit pastorační prostředí, které by těmto lidem bylo ku pomoci s odkazem na nauku Božího milosrdenství. Bylo očekávané a důležité, aby se ke všem těmto otázkách církev vyslovila a snažila se reagovat na problémy, kterými prochází manželství či existující lidské svazky. Otázky byly konkrétně rozdělené do devíti oblastí. Synoda tedy byla odpovědí jako výraz lásky.¹⁵⁵

V závěrečném dokumentu synody vyvstává nutná obnova pastoračních prostředků před přijetím svátosti manželství¹⁵⁶, formačních dispozic pro ty, kteří na manželství připravují¹⁵⁷, nutné doprovázení rodin v prvotních obdobích jejich společného života.¹⁵⁸ Zpráva také ale reaguje i na problémy, které specifikovala přípravných dokumentech před synodou.

V přípravném dokumentu XIV. Řádného zasedání biskupské synody píše papež o tom, že tato synoda naváže a prohloubí činnost předešlé mimořádné synody. Dokument očekával opět výstup na otázky shrnuté do tří oblastí a to část naslouchání, část ukazující na Krista, tedy evangelium rodiny a třetí část konfrontační v rámci pastorační perspektivy. Všechny tyto otázky jsou v přímé

¹⁵⁴ *Status questionis* můžeme vyložit jako stav šetření.

¹⁵⁵ Srov. BISKUPSKÁ SYNODA, III. MIMOŘÁDNÉ GENERÁLNÍ ZASEDÁNÍ, *Pastorační*, s. 2 a srov. dotazník s. 5-8.

¹⁵⁶ Srov. BISKUPSKÁ SYNODA, 24. ŘÁDNÉ VŠEOBECNÉ SHROMÁŽDĚNÍ, *Povolání....*, čl. 37 a 39.

¹⁵⁷ Srov. tamtéž čl. 38.

¹⁵⁸ Srov. tamtéž čl. 40.

linii výsledků mimořádné synody. Nejvíce na výsledky mimořádné synody reaguje třetí konfrontační část reagující na synodou definované pastorační možnosti a nutnosti, jejíž východisko nevychází z nulového bodu, ale cestou vytyčenou mimořádnou synodou.¹⁵⁹ Na této synodě byly také přítomny i manželské dvojice a rodiny.¹⁶⁰ Závěrečná synodální zpráva řádné synody zdůrazňuje radostnou zprávu o rodině, která je zde pro všechny rodiny kdekoli na světě.¹⁶¹ Potvrzuje pokračování v katolické nauce ohledně svátosti manželství a také nastolenou cestu formace, pastore a rozlišování, kterou již vytyčila mimořádná synoda. Na úplný konec dokumentu byla vložena modlitba ke Svaté rodině.¹⁶² Tato modlitba byla přípravou celé církve na synod o rodině, protože se ji věřící modlily po celém světě.

Samotný text exhortace papeže Františka pak navíc k předchozímu přístupu jeho předchůdce Jana Pavla II, obsaženému ve *Familiaris consortio* (antropologický a personalistický pohled na manželství, Charta práv rodiny, pastore rodin, příprava, neregulérní situace a přístup k nim a další témata)¹⁶³ přináší jiné důrazy: nemění církevní učení ohledně manželství a rodiny. Text je pastorační povahy, ovšem zasazuje nauku do nového kontextu milosrdenství. K ideálu manželství a rodiny je pomalá a postupná cesta, exhortace papeže Františka hovoří i o nutnosti k ideálu dorůstat postupně a od počátku je tento ideál konfrontován s hříchem.¹⁶⁴ Je zde položen větší důraz na svědomí věřících a rozlišování situací za doprovázení duchovního a více zdůrazněna nutnost pastore manželů v prvních letech po svatbě.¹⁶⁵ Ve čtvrté kapitole velmi exaktně papež rozebírá chvalozpěv svatého Pavla na manželskou lásku, klade důraz i na emoční rovinu lásky a rovinu lásky zvané eros.¹⁶⁶ Dále pak a lásku, která se v dětech stává plodnou a na potřebu kvalitní výchovy.¹⁶⁷

¹⁵⁹ Srov. BISKUPSKÁ SYNODA, *Lineamenta XIV....*; dotazník s. 26-38.

¹⁶⁰ Srov. BISKUPSKÁ SYNODA, 24. ŘÁDNÉ VŠEOBECNÉ SHROMÁŽDĚNÍ, *Povolání....*, s. 6.

¹⁶¹ Srov. BISKUPSKÁ SYNODA, 24. ŘÁDNÉ VŠEOBECNÉ SHROMÁŽDĚNÍ, *Povolání....*, čl. 36.

¹⁶² Srov. BISKUPSKÁ SYNODA, 24. ŘÁDNÉ VŠEOBECNÉ SHROMÁŽDĚNÍ, *Povolání....*, s. 47.

¹⁶³ Text *Amoris laetitia* je ve srovnání s *Familiaris Consortio* rozsáhlejší (cca 230 stran českého textu, 325 čísel), ale často se na ni odvolává.

¹⁶⁴ Srov. AL č. 19.

¹⁶⁵ Srov. AL č. 217 a násl.

¹⁶⁶ Srov. AL č. 90 a násl.

¹⁶⁷ Srov. AL č. 165 a násl.

Papež František ovšem neopomíjí ani téma přijímání a doprovázení lidské slabosti i v manželství i v jejich porušených situacích, zde je navíc jako novum exhortace zdůrazněna gradualita této pastore a doprovázení.¹⁶⁸

Papež zde také podrobuje kritice některých dosavadních nedostatečných církevních přístupů k manželství (nestačí doktrinální vymezení a morální, etické otázky, je třeba představit rodinu jako dynamickou cestu růstu a realizace, spíš než jako břemeno na celý život).¹⁶⁹

Manželství má být cestou svatosti neboli dobra manželů, tedy jejich společnou cestou dorůstání do plnosti Kristovy.¹⁷⁰

2.2. Kritéria reformy

Mezi oběma synodními shromážděními se papež František rozhodl publikovat ve dvou svých motu proprio *Mitis Iudex Dominus Iesus* a *Mitis et Misericors Iesus* procesní změny v textech východního i západního kodexu kanonického práva, týkající se otázek manželství (jak bude popsáno dále), aby tuto procesní oblast již nebylo potřebné probírat na synodu. Nové procesní normy manželské se tedy takto staly nepřímým výsledkem synodních a souvisejících jednání. Oba texty na začátku uvádějí kritéria této reformy, následuje vlastní text změněných kánonů (1671 – 1691 CIC a 1357 – 1377 CCEO), a procesní směrnice pro manželské procesy. Proto si nyní zrekapitulujeme několik kritérií, které vedly papeže Františka k provedení reformy procesního manželského práva¹⁷¹ a které do jisté míry zjednodušily celý

¹⁶⁸ Srov. AL č. 293 a násl. Celá poněkud kontroverzní 8. kapitola Františkovy exhortace *Amoris laetitia* nese název „Provázet, rozlišovat a integrovat slabosti“ a autor se v ní věnuje tzv. iregulárním situacím, tedy především rozvedeným a opětovně seždaným katolíkům. I když papež volá po citlivém pastoračním přístupu vycházejícím z principu graduality, který předkládal už svatý Jan Pavel II., v žádném případě nezpochybňuje, ale – naopak – potvrzuje platné učení církve o manželství, když píše, že „křesťanské manželství, odraz jednoty Krista a jeho církve, se plně uskutečňuje sjednocením muže a ženy, kteří se vzájemně odevzdávají ve výlučné lásce a svobodné věrnosti, patří si až do smrti, jsou otevřeni předávání života, posvěceni svátostí, která jim uděluje milost stát se domácí církví a kvasem nového života pro společnost. Jiné formy svazků radikálně odporují tomuto ideálu, zatímco některé jej realizují alespoň částečně a analogicky“ (č. 292).

¹⁶⁹ Srov. AL č. 371.

¹⁷⁰ Srov. KKC, čl. 1601.

¹⁷¹ Srov. FRANTIŠEK, *Mitis iudex dominus Iesus; a, Mitis et misericors Iesus: apoštolské listy papeže Františka*, s. 6, 7, 28, 29.

proces zkoumání neplatnosti manželství. Tato kritéria naznačují evangelijní i pastorální charakter celého dokumentu, jehož samotný název lze odvodit z evangelijního textu Mt 7,1n a myšlenkový postup celé reformy v evangelijním textu J 8,11.¹⁷²

- Jeden rozsudek – bylo upuštěno od dvojího shodného rozsudku, dostačuje morální jistota, kterou soudce nabyt v souladu s právem. Zárukou legitimacy by měla být pak možnost odvolání stran nebo obhájce svazku.
- Samosoudce – biskupovi byla udělena možnost ustanovit (v případě nemožnosti mít tribunál projednávání) samosoudce, klerika,¹⁷³ který je přímo podřízený zodpovědnosti biskupa a ve své podstatě nahrazuje soudní senát.
- Biskup soudcem – papež uvádí do praxe nauku druhého vatikánského koncilu, kterou znova zdůrazňuje, a proto biskup, zejména ve zkrácených řízeních rozhodujících o neplatnosti manželství nedeleguje svoji pravomoc, ale rozhoduje osobně.
- Zkrácené řízení – do praxe je zaváděno jako možnost nové zkrácené řízení procesu neplatnosti manželství, kdy je žaloba podepřena nezlomnými prokazatelnými důkazy velmi rychle sehnatelnými, soudcem je ustanoven přímo diecézní biskup.
- Odvolání k metropolitnímu soudu – lze konstatovat, že v této reformě nešlo jen o věci nové, ale také i k návratu k dříve ustanoveným pořádkům a to k možnosti odvolání k metropolitnímu soudu, zde byla zdůrazněna církevní synodalita.
- Specifické pověření biskupské konference – biskupské konference nezasahují do rozhodnutí jednotlivých biskupů na organizaci výkonu soudní moci a zajistí, aby pracovníci církevních soudů byli dostatečně

¹⁷² Srov. DYDUCH, J. *Preambula*, in: Praktyczny komentarz do Listu apostolskiego motu proprio *Mitis Iudex Dominus Iesus* papeža Franciszka. s. 31

¹⁷³ Klerik je pokřtěný muž, který přijme jáhenské (dále pak kněžské či biskupské) svěcení: srov. CIC/1983, kán. 266 n. 1 a 2. Srov. CIC/1983, kán. 1424.

hmotně zajištění, aby pracovníci mohli bezplatně být v blízkosti potřebným a tím uvádět reformu do života.

- Odvolání k Římské rotě – k posílení pouta mezi Apoštolským stolcem a jednotlivými církvemi zůstává možnost odvolání se k Římské rotě. Zde se tedy situace nemění. Obdobně jako normy upravující procesní právo pro římskokatolickou církev byly vydány i normy pro reformu manželského procesního práva východních církví.

2.3. Změny v textu kánonů

Apoštolskými listy *Mitis iudex dominus Iesus*¹⁷⁴ a *Mitis et misericors Dominus*¹⁷⁵ změnil papež František v září roku 2015¹⁷⁶ znění kánonů CCEO 1357 až 1374 a CIC/1983 1671 až 1691. V tabulce zde uvádíme porovnání jednotlivých nových kánonů CIC z roku 2015 s kánony CIC/1983 v tom rozměru, zda a nakolik byly či nebyly změněny. Pro přehlednost bude každý článek uveden v samostatné tabulce. Ostatní kánony kanonického práva (CIC/1983 a CCEO) zůstaly těmito apoštolskými listy nezměněny.¹⁷⁷

CIC/1983	CIC/MIDI	Poznámka
Čl. 1 – Příslušnost soudu	Čl. 1 - Kompetence a soudy	Změna názvu.
Kán. 1671	Kán. 1671 § 1	
Kán. 1672	Kán. 1671 § 2	Nezměněn, včleněn do předchozího paragrafu.
Kán. 1673	Kán. 1672	Nezměněn.
Kán. 1673 1 ^o	Kán. 1672 1 ^o	Nezměněn.

¹⁷⁴ Překlad názvu listu je Laskavý soudce Pán Ježíš, srov. FRANTIŠEK. *Apoštolský list vydáný z vlastního rozhodnutí (motu proprio): „Mitis iudex Dominus Iesus“ o reformě kanonického řízení v záležitostech prohlášení neplatnosti manželství v Kodexu kanonického práva*, s. 6, 7 (oficiální český překlad) in: Acta České biskupské konference č. 13 (2018), s. 88 – 110.

¹⁷⁵ Překlad názvu listu je Laskavý a milosrdný Ježíš, srov. FRANTIŠEK. *Apoštolský list vydáný z vlastního rozhodnutí (motu proprio) „Mitis et misericors Dominus Iesus“ o reformě kanonického řízení v záležitostech prohlášení neplatnosti manželství v Kodexu kánonů východních církví*, s. 28, 29. (oficiální český překlad) in: Acta České biskupské konference č. 13 (2018), s. 111 – 135.

¹⁷⁶ Texty byly zveřejněny v září 2015, jejich účinnost nastala 8. 12. 2015.

¹⁷⁷ Srov. HRDINA, A., I. *K vybraným aspektům nového kanonického manželského procesu*, in: Revue církevního práva č. 63–1/2016, poznámka pod čarou č. 2 s. 9.

CIC/1983	CIC/MIDI	Poznámka
Kán. 1673 2°	Kán. 1672 2°	Nezměněn.
Kán. 1673 3°		Zrušen.
Kán. 1673 4°	Kán. 1672 3°	Změněn.
	Kán. 1673	Přidán.

Tabulka 1: Změny CIC - Čl. 1

V článku č. 1 došlo ke změně názvu. V souvislosti s reformou, jak bude uvedeno dále, bylo upuštěno od úzce vymezené místní příslušnosti k soudu (nyní je možné obrátit se bez jiného k církevnímu soudu místa sňatku, bydliště nežalující či žalující strany či více důkazů v jedné rovině), stejně jako bylo vloženo nové ustanovení kánonu 1673. Když vyslovíme slovo reforma, může každého napadnout, že musí být vše zbořeno a postaveno nové, ale již ustanovení tohoto článku je patrné, že v ustanoveních reformy papeže Františka bude použito rozlišování a tím bude od některých ustanovení upuštěno, jiná byla přidána, tak jak je potřebné a jak to bylo projednáno. V kánonu 1672 3° byla vypuštěna a zrušena zmínka a podmínka soudního vikáře.

CIC/1983	CIC/MIDI	Poznámka
Čl. 2 – Právo napadnout manželství	Čl. 2 – Právo žalovat manželství	Nezměněn
Kán. 1674	Kán. 1674 § 1	Nezměněn.
Kán. 1675 § 1	Kán. 1674 § 2	Nezměněn.
Kán. 1675 § 2	Kán. 1674 § 2	Nezměněn.

Tabulka 2: Změny CIC - Čl. 2

Zde nebylo potřebné nic měnit. Pouze došlo k změně číslování kánonů a jejich vzájemnou infiltraci.

CIC/1983	CIC/MIDI	Poznámka
Čl. 3 – Povinnosti soudců	Čl. 3 – Zahájení řízení a potřebné náležitosti	Změna názvu.
Kán. 1676	Kán. 1675	Změněn.
Kán. 1677		Zrušen.

CIC/1983	CIC/MIDI	Poznámka
	Kán. 1676	Nový – možnost zkráceného řízení.
Čl. 4 – Důkazy		Článek včleněn do předchozího článku.
Kán. 1678	Kán. 1677	Nezměněn.
	Kán. 1678	Nový.
Kán. 1679		Zrušen.
Kán. 1680	Kán. 1678 § 3	Nezměněn.
Čl. 5 – Rozsudek a odvolání		
Kán. 1681	Kán. 1678 § 4	Nezměněn.

Tabulka 3: Změny CIC - Čl. 3, 4 a 5

V částech uvedených v tabulce 3 došlo k tomu, že původní ustanovení článku tři, čtyři a pět bylo v novém znění dáno do článku 3, ve kterém byl změněn název.

Nové znění kánonu 1675 je v tom smyslu, že nyní musí být jistota nemožnosti obnovy manželského soužití. V dřívějším znění byla nutná či praktikovaná naděje na obnovu manželského společenství. Je zde i nové znění kánonu 1678, který mluví o způsobech použití a získávání důkazů a plně souvisí se zrušením stávajícího kánonu 1679. Kánon 1678 upravuje náležitosti svědeckého řízení, uvádí nové prvky jako kupř. *testimonium credibilitatis* a *testis qualificatus*.¹⁷⁸

Změny v kánonu 1679 realizují vlastní zjednodušující princip celé reformy a to nutnost pouze jednoho rozsudku, čímž byl zrevidován zavedený systém od roku 1741 papežem Benediktem XIV, který mohl vést k různým právním excesům, ať již ve prospěch strany žalované nebo žalující.¹⁷⁹

CIC/1983	CIC/MIDI	Poznámka
Čl. 5 – Rozsudek a odvolání	Čl. 4 – Rozsudek, jeho napadení a vykonatelnost	Změna názvu a číslování.
	Kán. 1679	Změněn.

¹⁷⁸ Srov. tamtéž s. 13.

¹⁷⁹ Srov. tamtéž s. 13 - 15.

CIC/1983	CIC/MIDI	Poznámka
	Kán. 1680	Nový.
Kán. 1682		Zrušen.
Kán. 1683	Kán. 1680 § 3	Nezměněn.
	Kán. 1681	Nový.
Kán. 1684 § 1	Kán. 1682 § 1	Změněn.
Kán. 1684 § 2		Zrušen.
Kán. 1685	Kán. 1682 § 2	Nezměněn.

Tabulka 4: Změny CIC - Čl. 4 a 5

V souznění s posunutím a změnou článků je změna v článku 5 na článek 4 a také jeho smyslu a názvu. První kánon tohoto nového článku je změněn v souvislosti s upuštěním od nutnosti dvojího shodného rozsudku, druhý je nový. Spolu se zrušením stávajícího kánonu 1682 souvisí tyto změny i následné přímo s vlastní reformou. Kánon 1681 v kontinuitě kánonu 1679 vkládá jiné zachování ustanovení kán. 1644, obdobně jako vypuštění kánonu 1684 § 2. Kánon 1682 § 2 musel být změněn v souvislosti s upuštěním dvojího shodného rozsudku.

Podání opravného prostředku¹⁸⁰ je zachováno a slouží jako možnost omezit průtahy soudního jednání¹⁸¹ a také i uvolnění práce přímo Římské rotě, aby se ta mohla věnovat i jiným činnostem než manželským procesům.¹⁸²

Rozsudek, který prohlásí neplatnost manželství, uschopňuje účastníky tohoto řízení, že jsou *právně volní* k možnosti uzavření svátosti manželství.¹⁸³

CIC/1983	CIC/MIDI	Poznámka
	Čl. 5 – Zkrácené manželské řízení před biskupem	Nový.
	Kán. 1683 – 1687	Nový.
	Kán. 1684	Nový.

¹⁸⁰ Srov. CIC/MIDI kán. 1680 §2.

¹⁸¹ Srov. HRDINA, A., I. *K vybraným aspektům...*, s. 15, 16.

¹⁸² Srov. BOTEK, L. *Praktické otázky aplikace motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus*, in: *Revue církevního práva* č. 67–2/2017, s. 55.

¹⁸³ Srov. HRDINA, A., I. *K vybraným aspektům...*, s. 16

CIC/1983	CIC/MIDI	Poznámka
	Kán. 1685	Nový.
	Kán. 1686	Nový.
	Kán. 1687	Nový.

Tabulka 5: Změny CIC - Čl. 5

Článek 5 a kánony v něm obsažené jsou zcela nové. Nenavazují na žádný stávající kánon, i když v duchu reformy a jeho uvedení výše přímo reagují na jeden z principů reformy uvedených výše a vychází tedy jistě z kánonů mluvících o biskupské moci - řízení.¹⁸⁴

V nových kánonech o jisté obměně tradičního církevního kanonického náhledu na písemnost řízení.¹⁸⁵

CIC/1983	CIC/MIDI	Poznámka
Čl. 6 – Listinné řízení	Čl. 6 – Listinné řízení	Nezměněn.
Kán. 1686	Kán. 1688	Změněn.
Kán. 1687 § 1	Kán. 1689 § 1	Změněn.
Kán. 1687 § 2	Kán. 1689 § 2	Nezměněn.
Kán. 1688	Kán. 1690	Změněn.

Tabulka 6: Změny CIC - Čl. 6

V částech mluvících o listinném řízení dochází ke korekci odkazů patřičných kánonů, jako je s reformou související role diecézního biskupa jako soudce a také odkazy, které souvisí se změnou čísel kánonů.

Má tedy jistou omezenou funkčnost, je vázáno na určené případy, a to existující manželské překážky působící neplatnost, nedodržení kanonické formy uzavření manželství, vady zmocňujících dokumentů zástupce při sňatku. Novým je v této části to, že listinné řízení může provádět sám biskup¹⁸⁶. Rozsudek řízení

¹⁸⁴ Srov. CIC/1983 kán. 375 § 2 a kán 381 § 1.

¹⁸⁵ Srov. HRDINA, A., I. *K vybraným aspektům...*, s. 18.

¹⁸⁶ Což prakticky vzato mohl jako nejvyšší soudní autorita ve své diecézi provádět i před reformou.

připouští odvolání, jejíž výsledkem může být potvrzující rozsudek, přenesení řízení do řádné formy soudního řízení.¹⁸⁷

CIC/1983	CIC/MIDI	Poznámka
Čl. 7 – Obecní normy	Čl. 7 – Obecné normy	Nezměněn.
Kán. 1689	Kán. 1691 § 1	Nezměněn.
Kán. 1690	Kán. 1691 § 2	Nezměněn,
Kán. 1691	Kán. 1691 § 3	Nezměněn.

Tabulka 7: Změny CIC - Čl. 7

Poslední část odkazující na obecní normy zůstala fakticky nezměněna, vyjma odkazu v kánonu 1691 § 2, kde byl přidán odkaz na kán. 1656-1970.

Všechny uvedené články došly svým způsobem velkých či malých změn. Je dobré ocenit velkou práci, která za těmito změnami stojí, i když musí vzniknout procesní směrnice, které jednotlivé aspekty změny vysvětlují či na ně poukazují.

2.4. Procesní směrnice obou textů

Při uvedení změn výše uvedených kánonů do praxe, vydal papež František také procesní směrnice pro záležitosti o prohlášení neplatnosti manželství jak pro změněný text CIC, tak i pro změněný text CCEO. Směrnice vytvořil papež jako nástroj pro věřící, kteří mají nutnost ujasnit pravdu ohledně jejich manželského svazku ve své obtížné situaci, aby mohli lépe kontaktovat příslušné soudy a aby i vlastní práce soudů odpovídala jejich potřebám. Vlastní text je rozdělen do článků.¹⁸⁸ Za každým vysvětlením vlastního textu směrnice uvedeme komentář k patřičným kánonům CIC, kterých se tato část týká.

Čl. 1. Papež poukazuje na biskupskou povinnost doprovázet odloučené, rozvedené manžele, kteří nežijí ve spojení s církví a také na biskupskou, společně s farářem, pastorační působnost pro věřící, kteří jsou v nesnadných životních situacích.

¹⁸⁷ Srov. HRDINA, A., I. *K vybraným aspektům...*, s. 20.

¹⁸⁸ Srov. FRANTIŠEK. *Mitis iudex...*, s. 18-24 a s. 40-46.

Toto vlastní doprovázení a jistá biskupská pastýřská služba se zajisté koná nejen ve spolupráci s místním farářem, ale také skrze jeho službu, v duchu jednoty faráře s diecézním biskupem. Diecézní biskup je tedy přímým adresátem a jeho pastýřská péče o potřebné je zde vlastním předmětem článku.¹⁸⁹

Čl. 2. Pokud má věřící pochybnost nebo nabytí přesvědčení o neplatnosti svého uzavřeného manželství a kontaktuje příslušný soudní aparát, mělo by být v rámci jednotné diecézní péče o rodiny provedeno šetření soudní a pastorační, v rámci kterého se zjišťuje situace věřícího a dávají se dohromady všechny poznatky, které mohou být základem případného soudního procesu. Je zde tedy poukázáno na princip blízkosti soudních stran. Příslušným soudem může být nejen soud příslušný žalovanému, ale i žalobci.¹⁹⁰

Zde je definované vlastní zkoumání stavu, ve kterém se manželé nachází, tedy začátek manželského procesu, jestli to tak můžeme nazvat. Je definované místo, ve kterém se tato činnost má konat, cíl, vlastní předmět a způsob před-procesního¹⁹¹ zkoumání.¹⁹²

Čl. 3. Zjišťování s věřícím provádí vhodný kompetentní člověk pověřený biskupem, nejprve však farář, který věřícího připravoval na přijetí svátosti manželství. Dalšími mohou být věřící (neklerici) či klerici pověřeni biskupem. Papež navrhuje vytvoření určité struktury v diecézi či pro více diecézí, aby mohlo být zjišťování efektivním.

¹⁸⁹ Srov. KROCZEK, P. *Art. 1-6 Ratio*, in: *Praktyczny komentarz do Listu apostolskiego motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus* papieża Franciszka, s. 42, 43.

¹⁹⁰ Toto ale může být zavádějící a může vést k jisté podjatosti soudního aparátu a případně i k možným problémům při přijetí skutečnosti, že dnešní svět je globální a žalobu je tak možné podat i na druhé straně světa, pokud tam bude žalobce aktuálně příslušný k danému soudu, srov. HRDINA, A., I. *K vybraným aspektům...*, s. 11.

¹⁹¹ Vlastní směrnice používá výraz *investigatio*, tedy předběžný, srov. FRANTIŠEK. *Mitis iudex...*, s. 19.

¹⁹² Srov. KROCZEK, P. *Art. 1-6 Ratio...*, s. 43, 44.

Ustanovení paragrafů kánonu 1673 také mění to, že soudcové mohou být laici, tedy věřící, kteří neobdrželi svěcení a také, že může být jen jediný soudce, který ale musí být klerikem.¹⁹³

Papež se opět obrací na adresáta vlastního předpisu, diecézního biskupa, a vyjmenovává skupiny připravujících v návaznosti a naplnění ustanovení kánonů 1063 a 1112 § 2 CIC/1983. Doporučení na vytvoření *Vademecua*, což lze chápat jako průvodce či příručku pro daný problém, papež blíže nespecifikuje, doporučuje dokument jednak pro výše uvedenou efektivitu zjišťování, ale i pro jeho praktičnost. Proto se vytvoření může zdát důležitým a potřebným.¹⁹⁴

Čl. 4. V rámci pastoračního zjišťování se dávají dohromady indicie pro zahájení procesu a to od manželů nebo jejich patronů. Je také nutné zjistit, zdali manželé souhlasí se žádostí o prohlášení neplatnosti manželství.¹⁹⁵

Patronem je zde míněn obhájce, který je u každého církevního soudu v plnění kánonu 1490 CIC/1983. V textu článku je obhájce v jednotném, nikoliv v množném čísle, což zde není vysvětleno a může to být narážka na nové ustanovení kánonu 1683 1°. Můžeme spatřovat i jistou návaznost s článkem 102 směrnice *Dignitas Connubii*.¹⁹⁶

Čl. 5. Po ukončení šetření a po souhlasu manželů je sestavena žaloba, která je podána na příslušný církevní soud.

Ukončení procedury předmanželského šetření a podání žaloby s místem s pomocí nového kánonu 1672.¹⁹⁷

Čl. 6. Papež se odkazuje na § 3 kánonu 1691 CIC, proto dále nevypisuje celé řízení, pouze to, co bylo apoštolským listem změneno.

Žaloba není předána soudci ale soudnímu vikáři, který ji převezme, určí obhájce svazku a předmět sporu, způsob soudního řízení sporu (zkrácené či řádné

¹⁹³ Srov. HRDINA, A., I. *K vybraným aspektům...*, s. 11, 12.

¹⁹⁴ Srov. KROCZEK, P. *Art. 1-6 Ratio...*, s. 46.

¹⁹⁵ Ustanovení jsou stejná, viz předchozí porovnání kánonů – 1674 a 1675 viz tabulka č. 2 výše.

¹⁹⁶ Srov. KROCZEK, P. *Art. 1-6 Ratio...*, s. 48.

¹⁹⁷ Srov. tamtéž s. 49.

řízení).¹⁹⁸ Můžeme vidět jistou paralelu či připomínku prvního kánonu kodexu latinské církve.¹⁹⁹

Kompetence a soudy

Čl. 7 § 1. Zde je reakce na vlastní princip reformy a to na blízkost soudce k stranám, kteří se nachází v nelehké situaci.

Všechna ustanovení kánonu 1672, na který se tento článek odkazuje, jsou ekvivalentní, tedy mají stejný důraz a stejnou váhu v provedené reformě. Blízkost soudce by měla být více dostupná pro strany, toužící řešit svoji manželskou situaci, naráží na kánon 1469 § 2 CIC/1983 a celková zmínka o blízkosti soudce a stran jen odráží vlastní předmluvu k tomuto papežskému dokumentu.²⁰⁰

Čl. 7 § 2. Spolupráce jednotlivých soudů usnadňuje procesní řízení jednotlivým stranám i svědkům.

Toto potvrzení kánonu 1418 CIC/1983 lze spatřovat zdůraznění blízkosti, nejen soudních stran, ale blízkosti osobám potřebným.

Čl. 8 § 1. Tam, kde v diecézích není soud, zajistí co nejdříve biskup formaci osob, kteří by po zřízení soudu mohli projednávat záležitosti manželů.

Veškeré nové ustanovení stále podtrhuje tradici církve, tedy může se zdát, že jsou přednášeny věci nové, papež se ale stále odkazuje na již stávající kánony. V tomto paragrafu na ustanovení kánonů 1421 CIC/1983.²⁰¹

Čl. 8 § 2. Právo biskupa, aby se osamostatnil od řádně zřízeného interdiecézního soudu.

Toto právo je velmi nutné pro každou diecézi proto, aby v každé diecézi mohl vzniknout soud pro řešení manželských kauz.²⁰²

¹⁹⁸ Srov. HRDINA, A., I. *K vybraným aspektům...*, s. 12.

¹⁹⁹ CIC/1983 kán. 1, srov. KROCZEK, P. *Art. 1-6 Ratio...*, s. 49.

²⁰⁰ Srov. SOSNOWSKI, A. *Art. 1 / Tytuł I – Właściwość sądu i trybunały*, in: *Praktyczny komentarz do Listu apostolskiego motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus* papeža Franciszka, s. 77, 78.

²⁰¹²⁰¹ V tomto CIC/1983 kán. 1421 však můžeme spatřit i možné negativum zkráceného řízení diecézním biskupem, o kterém bude jednáno dále a to v tom paragrafu, který hovoří o vzdělání soudců.

Právo žalovat manželství

Čl. 9. Při smrti jednoho z manželů v době trvání procesu je proces přerušen, dokud by žijící z manželů, či jiný přímý účastník procesu, po prokázání oprávněného důvodu, nepožádal o pokračování procesu.

Opět patrně potvrzení stávajícího stavu, které je v *Dignitas Connubii* ve článku 143 § 1.²⁰³

Zahájení řízení a potřebné záležitosti

Čl. 10. Povinná akceptace ústního podání žádosti, pokud strana není schopna podat písemnou žalobu, v tom případě soudce přikáže notáři žalobu sepsat, ta pak bude přečtena a po odsouhlasení žadatelem nabyde právní účinek jako žaloba přímo vypracovaná danou stranou.

Možnost ústního podání žaloby byla přípustná dle *Dignitas Connubii* článek 115 § 2 a CIC/1983 kán. 1503. Zde je ustanovení téměř stejné jako ve směrnici *Dignitas Connubii*. V novém ustanovení se ale mluví o žalobě sepsané stranou, v původním textu se mluvilo o žalobě sepsané advokátem.²⁰⁴

Čl. 11 § 1. Ve shodě s ustanovením kán. 1673, § 2 je podána žaloba.

Vlastní blízkost soudu a potřebných leží papeži velmi na srdci, protože i na tomto místě můžeme nalézt paralelu na jeho úmysl, zmíněný již v předmluvě dokumentu, aby existovala místa, kde může být potřeba věřících přezkoumána, a ta aby byla co možná nejpřístupnější, tedy na nejbližším možném místě pro potřebného.²⁰⁵

²⁰² Srov. SOSNOWSKI, A. Art. 1..., s. 81.

²⁰³ Srov. WOLCZKO, M. Art. 2 / Tytuł II – Prawo zaskarżania małżeństwa, in: Praktyczny komentarz do Listu apostolskiego motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus papeža Franciszka, s. 88.

²⁰⁴ Srov. ROZKRUT, T. Art. 3 / Tytuł III – Wprowadzenie i instrukcja sprawy, in: Praktyczny komentarz do Listu apostolskiego motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus papeža Franciszka, s. 117, 118.

²⁰⁵ Srov. tamtéž s. 118.

Čl. 11 § 2. Když strana, co nepodala žalobu, nenamítá nic na spravedlnost soudu a věří ji, a ani na první a na druhé předvolání se nedostaví, je bráno, že nemá nic proti žalobě.

Jedná se o spravedlivou domněnku²⁰⁶ soudu a pokračování odkazu v *Dignitas Connubii* článek 134 § 2.²⁰⁷

Rozsudek, jeho napadnutí a vykonatelnost

Čl. 12. Vysvětlení morální jistoty a to i vyloučení jakýchkoliv oprávněných pozitivních pochybností klamného závěru jak v návaznosti na právo, tak i na skutečnosti.

Opětovné zdůraznění již platného v *Dignitas Connubii* článek 247 § 2. Rozdílnost lze spatřit i v tom, že dřívější ustanovení bylo spíše normativní, zde můžeme chápat jako rozsah zákona. Způsob, jakým soudce získává morální jistotu, je stanoven v CIC.²⁰⁸

Čl. 13. Když se jedna ze stran výslovně zřekne veškerých informací ohledně předmětné záležitosti, je to bráno jako to, že se zřekla i práva na obdržení rozsudku, a proto jí může být dán na vědomí jen část rozsudku obsahující výrok.

Jedná se o jistou regulaci ustanovení *Dignitas Connubii* článek 258 § 3.²⁰⁹ Regulace se sice potkává s kritikou, celkově je však respektována.²¹⁰

Zkrácené manželské řízení před biskupem

Čl. 14 § 1. Zde jsou vyjmenovány možnosti zkráceného řízení.

Čl. 14 § 2. Soud může přijmout i veškerou lékařskou dokumentaci, bude-li dostatečně průkazná, což může vést k zjednodušení řízení a upuštění od znaleckého posudku *ex offio*.

²⁰⁶ Zde bezpochyby můžeme se domnívat, jakým způsobem má být tato domněnka potvrzena, lze nás postačit tvrzení, že domněnku soudu může strana vyvrátit dotaz či provedení odvolání.

²⁰⁷ Srov. ROZKRUT, T. Art. 3...., s. 118.

²⁰⁸ CIC/1983 kán. 1608, srov. SKONIECZNY, P. Art. 4 / *Tytuł IV – Wyrok, środki jego zaskarżenia oraz wykonanie*, in: Praktyczny komentarz do Listu apostolskiego motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus papieża Franciszka, s. 157 – 159.

²⁰⁹ Na tento článek odkazoval i článek *Dignitas Connubi* 134 § 3.

²¹⁰ Srov. SKONIECZNY, P. Art. 4...., s. 160.

Celý článek 14 je chápán jako jeden z nejkontroverznějších z celého procesního dokumentu, v některých částech snad i zavádějící. Jedná se o vyjmenované případy *declaratio nullitatem matrimonii*.²¹¹ Některé nejsou samy o sobě pravými uznanými příčinami neplatnosti manželství, mohou ale být příčinou neplatnosti manželství.²¹² O způsobu uznání vady užívání rozumu mluví již kánon 1095 1° CIC/1983 a jistým způsobem i *Dignitas Connubii* článek 203 § 2.²¹³

Čl. 15. Po přijmutí podané žaloby na řádné řízení může soudní vikář posoudit žalobu jako vyhovující pro zkrácené řízení, pokud vyzve stranu, která nepodala žalobu a nepodepsala ji, jestli se chce k žalobě připojit a tím se stát účastníkem řízení. Pokud to bude nutné v rámci zkráceného řízení, je potřebné vyzvat obě strany k doplnění dokumentů pro dodržení kánonu pro zkrácené řízení.

Soudní vikář musí vždy jednat dle kánonu 1452 § 1 CIC/1983 a to k dobru stran a spáse duší.²¹⁴

Čl. 16. Papež ustanovuje pro soudního vikáře možnost jmenovat sebe sama instruktorem, pokud není možné jmenovat instruktora z diecéze, z níž projednávaná žádost vychází.

Instruktozem může být i kterýkoliv ze soudců. Pokud bude instruktor z dané diecéze, může být lépe vyřešeno nařízení kánonu 1558 § 3 CIC/1983.²¹⁵

Čl. 17. Když je stanoveno datum jednání a jsou jmenováni instruktor a přísedící mají být strany informovány, jestli to již nebylo ustanoveno v dokumentu se žalobou, tak je možnost sestavit otázky, které budou stranám či svědkům při předvolání položeny.

Lze poznat jistou analogii *Dignitas Connubii* článku 164 s tím, že nyní je stanoven termín předložení otázek proto, aby se instruktor mohl dostatečně připravit na výslech svědků a stran.²¹⁶

²¹¹ Viz kapitola 1.3.1.

²¹² Například krátký čas manželského soužití. Srov. MAJER, P. *Art. 5 / Tytuł V – Proces małżeński skrócony przed bidkupem*, in: *Praktyczny komentarz do Listu apostolskiego motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus* papieża Franciszka, s. 194.

²¹³ Srov. tamtéž 201.

²¹⁴ Srov. tamtéž 202.

²¹⁵ Srov. tamtéž 205.

Čl. 18 § 1. Pokud to není instruktorem po jeho úvaze zakázáno, je možné, aby výslechům stran či svědků byli přítomni strany i advokáti.

Jakým způsobem má být prováděn výslech stran a svědků již hovoří ustanovení kánonu 1534, 1578 až 1571 CIC/1983 a také *Dignitas Connubii* v článcích 162 - 176. Zde je ale stanoven způsob ve zkráceném řízení vedeném biskupem. Stejně jako celé zkrácené řízení je nutné zabývat se zde jen tím, co je očividné a jasné. Proto i jednotlivé výslechy je dobré vykonat v tom samém dni, hlavně když není zakázáno účastníkům řízení účastnit se výslechů druhých stran. Instruktor může přítomnost stran zakázat i z důvodů rodinných vazeb, psychologických, prostě takových, které jednoznačně mohou napadnout spravedlivost výslechů či řízení nebo mohou zahrnovat čistě lidské hledisko a to možný konflikt při prováděných výsleších. Obdobně v zákazu bude instruktor postupovat v naplnění kánonu 1548 § 2 2° CIC/1983.²¹⁷

Čl. 18 § 2. Notář zapisuje odpovědi svědků a jednotlivých stran procesu, které se dotýkají vlastní podstaty předmětného manželství.

Zapsání výpovědi navazuje na kánon 1664 CIC/1983. Byť předešlý paragraf umožnil přítomnost stran a svědků, nesmí být opomenuto kánonu 1560 CIC/1983, nalezneme i v *Dignitas Connubii* v článku 165. V této intenci můžeme chápat ustanovení prvního paragrafu, a to v rámci konfrontace obou stran a tím naleznutí pravdy. Svědectví se zachycuje z hlediska potřeby a doslovně.²¹⁸

Čl. 19. Když je proces v kompetenci řešení interdiecézního soudu, vynáší rozsudek biskup dle kán. 1672, není-li to možné, když je jich více, uplatňuje se princip blízkosti.

Blízkost může být opět nazvána jistým motem této směrnice, musíme ji chápat jako blízkost morální podstaty a to, že všechno, co církev řeší a spravuje, činí tak jako matka, která je svým dětem blízko, která je (zde) pro svoje děti.²¹⁹

Čl. 20 § 1. Je na diecézním biskupovi uvážit způsob vynášení rozsudku.

²¹⁶ Srov. tamtéž s. 206.

²¹⁷ Srov. tamtéž s. 207-209.

²¹⁸ Srov. CIC/1983 kán. 1567 a *Dignitas Connubii* článek 173 § 1, srov. MAJER, P. Art. 5...., s. 209, 210.

²¹⁹ Srov. tamtéž 211.

Čl. 20 § 2. Vlastní rozsudek podepisuje biskup a také notář a obsahuje stručné, věcné zdůvodnění vyneseneho rozsudku a má být odeslán jednotlivým stranám do měsíce od jeho vynesení.

Vlastní výrok (vynesení) rozsudku musí být jednoznačnou odpovědí na všechny části formulované ve vzneseném sporu. Je již neodvolatelný a nezměnitelný, pokud se v něm nevyskytuje chyba specifikovaná v kánonu 1616 § 1 CIC/1983 a do jeho zveřejnění není účinný.²²⁰

Listinné řízení

Čl. 21. Listinné řízení určuje s naplněním kánonu 1672 diecézní biskup, soudní vikář a samosoudce.

Opět nalezneme paralelu procházející celým procesním dokumentem a to je požadavek biskupa města Říma na zachování principu blízkosti soudců a jednotlivých stran soudního procesu.²²¹

Ve všech výše uvedených člancích směrnice, které vysvětlují papežovo pojetí změněných kánonů, se vede jedna, sice nepatrná, ale velmi jasná a důležitá linie. Touto linií se dá nazvat papežova starost o potřebné, či nuzné. Stále zmiňovaná a uplatňovaná blízkost je velmi patrná. Tato blízkost naznačuje i blízkost samotného papeže Františka lidem v nouzi.

Na závěr synody o rodině pronesl papež František promluvu, kterou zhodnotil obě synody. Ve vlastním konci homilie vyslovil přání k návratu na společnou cestu evangelizace světa, přinesení konkrétní radostné zvěsti světu a jistotu o Božím milosrdenství. Řeč nezakončil zvoláním *amen*, ale slovy *Děkuji*.²²²

²²⁰ Srov. tamtéž 212.

²²¹ Srov. BRZEMIA-BONAREK, A. Art. 6 / *Tytuł VI – Ratio – Proces dokumentalny*, in: *Praktyczny komentarz do Listu apostolskiego motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus papeža Franciszka*, s. 225, 226.

²²² Ve formulaci *objetí církve v poslední větě homílie* opět lze spatřit onu blízkost. Srov. FRANTIŠEK. *Nepodléhat nebezpečí relativismu či démonizace druhých, Závěrečná promluva papeže na synodě o rodině, aula Pavla VI.*

3. ZHODNOCENÍ ZMĚN

Jak je uvedeno výše, principiálně byla reforma provedena pro potřebu duší,²²³ jde tedy o pastorační hledisko, vycházející vstříc lidem. Nebylo to pouhé hnutí myslí římského pontifika, či tlak jeho spolupracovníků, ale v duchu tradice římské církve byla reforma pokračováním nastoleného a reakcí na aktuální situaci v současné manželské problematice.

Jak je napsáno v začátku procesního dokumentu, nebyla tato práce přímo římského pontifika, ten nastínil směr, kudy má daná směrnice jít a které části jsou nedotknutelné. Tento systém je pro dané směrnice a dokumenty obvyklým. Papež František však v začátku dokumentu toto přímo zmiňuje.²²⁴

Vlastní zhodnocení změn bude bráno z dostupné literatury a jedná se o zhodnocení z hlediska práva a jeho funkčnosti. Nebudeme se také zabývat změnami, které byly jistými kruhy očekávané, ale které nebyly a nemohly být uskutečněné, i když existovaly synodální kruhy, které se těmito otázkami chtěly zabývat.²²⁵

3.1. Pozitiva a negativa reformy

Nyní projdeme jednotlivé důrazy reformy procesního manželského práva papeže Františka. První články dokumentu *Mitis iudex dominus Iesus* mluví o vybudování různých pastoračních a rodinných center, které by ve spolupráci s místní církevní hierarchií v rámci pastorační péče věřících, kteří se nacházejí v nesnadné životní situaci, přímo pomáhaly těmto potřebným. Snaha o rozvoj těchto center by bylo prvním velkým pozitivem reformy. Místa nemají být čistě právní pomocí těmto lidem. Mají mít na zřeteli nauku církve a mají v sobě spojovat jak prvky pastorační, tak psychologické, právní atp. Nemá ale být vhodné, aby ve věřících vyvolávaly plané

²²³ Srov. Nauka Druhého vatikánského koncilu, zejména LG 27, srov. FRANTIŠEK. *Mitis iudex*..., s. 5, srov. SYNODA 14 – „*Relatio Synodi*“..., čl. 11.

²²⁴ Srov. FRANTIŠEK. *Mitis iudex*..., s. 4.

²²⁵ Např. dovození manželství pro osoby stejného pohlaví, umožnění rozvodu, který by byl chápán v církvi jako ukončení manželství a umožnění nového, a podobné očekávání.

naděje v návaznosti na zjednodušení celého procesu²²⁶, ale aby se vedeny Duchem svatým staraly o spásu duší. Tato centra mohou nejen pomoci situaci vyřešit, ale také mohou věřícího zpět začlenit do církevního společenství. Často se totiž stává, že ten kdo se dostal do takovýchto problémů a chce se navrátit do lůna církve, si připadá jako vyloučený ze společenství a je tak často i brán ostatními věřícími či dokonce kněžími. Účelem takovýchto míst by bylo i připomenutí těmto věřícím, že je tu někdo, kdo jim dokáže naslouchat, pomoci, a který je ochoten přezkoumat jejich možný návrat do církve a jejich případně možné opětovné přijímání svátostí, pokud jim toto jejich stav zamezuje dle ustanovení církve. Proto jistě řádně připravené a formované struktury jsou velkým pozitivem. Pro vlastní práci církevních soudů je pozitivem výstup (případná vlastní žaloba) z předběžného šetření a konzultací těchto center, které může podstoupit celou situaci k řešení přímo diecéznímu biskupovi²²⁷ a tím celé šetření zjednodušit, jak je uvedeno výše. Tato centra v moravské církevní provincii vybudována stále nejsou.²²⁸ Někdy jejich činnost suplují pracovníci církevních soudů, poskytující konzultace věřícím s manželskými problémy, příp. někteří formovanější pracovníci center pro rodiny nebo určení kněží. Ze strany církevních představitelů je snaha o vybudování děkanátních center, ve kterých by tyto pastoračně právní poradny mohly být. Obecně je však dobře, že díky medializaci problematiky, kolem konaných synod o rodině, došlo ke značnému posunu v informovanosti veřejnosti.²²⁹

Jedním z dalších pozitiv celého procesu je hned větší možnost volby, ke kterému církevnímu soudu je nyní možné podat žalobu na prozkoumání platnosti manželství. Podání žaloby do místa může být v prospěch či neprospěch celého procesu, záleží, z kterého pohledu danou situaci zkoumáme. Je to pozitivum, protože žaloba může být tím pádem podána na více místech, než bylo dovoleno dříve,

²²⁶ Reforma není dokumentem katolického rozvodu, srov. DYDUCH, J. *Preambula*..., s. 30.

²²⁷ Předběžným šetřením může být výstup, který soudnímu vikáři usnadní rozhodnutí, že jsou splněny kritéria pro zkrácené řízení.

²²⁸ Srov. MENKE, M. *Motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus v praxi českých a moravských církevních soudů*, in: Revue církevního práva č. 69–4/2017, s. 35.

²²⁹ Autor práce může potvrdit, že když je ostatními členy církevní obce zjištěno, že se některý z jejich členů zabývá touto tematikou, již je konfrontován všemi možnými dotazy. Tím vlastně plní jistou roli informačního centra, které může být také naplněním těchto ustanovení směrnice.

ale i negativum, které je zmíněno výše při pojednáních o nových kánonech v poznámce pod čarou. Teoreticky se totiž může stát to, že proces byl už projednáváný u jiného církevního soudu, kupř. na druhé straně světa a podobně.²³⁰ Dalším možným záporem této části je blízkost soudu a to tím způsobem, že pokud se žalující přestěhuje na druhou stranu světa, což v dnešním globálním světě není až tak nereálné, může tím být ztracena blízkost²³¹, o kterou v těchto prvních kánonech jde.²³²

Z uvolněnosti místa podání žaloby také vychází i větší pracovní zatížení církevních soudů. Může zde hrát roli i finanční stránka, který církevní soud je pro „člověka v nouzi“ levnější a podobně. Žadatelé si takto při podání žaloby mohou vybrat z více míst a tím by měl být splněn požadavek papeže Františka v tom, jak přesunout soudní spravedlnost dostupněji (tj. blíže a levněji) k lidem. Bude-li možný potřebný zjišťovat cenu právních služeb, může být jejich cenou překvapen, i v naší zemi je cena rozdílná.

Dalším z požadavků bylo větší zapojení laiků i v soudních manželských záležitostech. Již před touto papežskou reformou bylo možné, aby na církevních soudech pracovali laikové, a to jako: obhájce svazku (ochránce spravedlnosti), znalec, patron (advokát, prokurátor), notář, moderátor soudní kanceláře, tlumočník. V případě, že biskupská konference s takovou možností souhlasila (v České republice tomu tak je od roku 2004), mohli být laikové soudci.²³³

Nemohli ovšem být samosoudcem (a tak tomu zůstalo i po reformě papeže Františka) a v tribunálu, projednávajícím konkrétní manželkou kauzu, mohl být dříve pouze laikové (a dva klerikové)²³⁴ – toto se nyní změnilo (mohou být dva laikové, pouze předsedou senátu musí být klerik).²³⁵

²³⁰ Srov. BOTEK, L. *Praktické otázky*..., s. 53-54.

²³¹ Srov. FRANTIŠEK. *Mitis iudex*..., čl. 7 §1 s. 42.

²³² Srov. HRDINA, A., I. *K vybraným aspektům*..., s. 11.

²³³ Srov. MENKE, M. *Soudnictví římskokatolické církve*..., s. 86.

²³⁴ Srov. CIC/1983, kán. 1421 § 2.

²³⁵ Srov. Nový text kán. 1673 §3 srov. FRANTIŠEK. *Mitis iudex*..., s. 9.

Obsazení soudu laiky je při dnešní celosvětové krizi kněžských povolání bráno kladně (byť stále dochází k diskuzím církevně právních teoretiků ohledně posvátné moci a podílu laiků na ní) a umožňuje diecéznímu biskupovi lépe obsazovat soudní pozice a tudíž celému systému dopomoci k dobré práci. Mohou a vykonávají funkci auditorů pro provádění výslechů. Může zde vyvstat otázka, zdali při uvolnění soudního postu pro laiky nedojde k tomuto posunu i v otázkách soudní moci, která se týká přímo kleriků.²³⁶ Jistě pro osoby, které uzavřely manželství, mohou být soudcové laici po lidské stránce přijatelnější. Obdobně osobám, které přijaly svěcení, mohou být soudcové duchovní přijatelnější a také jistě více rozumí jejich problémům, které mohou být i jejich vlastními. Nesmíme zde však zapomínat, že v manželském procesu nejde o lidskou spravedlnost, ale jde o to, abychom si před *Bohem uspořádali svůj život*.²³⁷

Možnost pro diecézního biskupa ustanovit samosoudce, který ale v tomto případě musí být duchovním, může být také jisté pozitivum jak pro diecézního biskupa, tak hlavně pro účastníky procesů a to hlavně v rovině rychlosti. Biskup totiž může, když ve své diecézi nemůže zajistit senátní rozhodování (podle nového textu kánon 1673 § 4), svěřit manželské záležitosti k projednání a rozhodnutí jedinému soudci – klerikovi (viz zásadu č. II – *Iudex unicus sub Episcopi responsabilitate*). U odvolacího soudu by pak případnou apelaci vždy musel nutně řešit senát, jak tomu bylo doposud.²³⁸

V úvodní fázi procesu (nové kánony 1675–1678) žalobu už nepřijímá pověřený soudce, nýbrž soudní vikář a také ten v dekretu o přijetí žaloby určí obhájce manželského svazku a notáře. Obdobně pak o předmětu sporu nyní rozhoduje soudní vikář po vyslechnutí obhájce svazku (nový text kánonu 1677 §2). Soudní vikář nově v dekretu o předmětu sporu rozhoduje o způsobu projednávání kauzy: zda se bude dále postupovat řádnou cestou (*per ordinarium processum*, tím že určí tříčlenný senát), nebo nově zavedeným zkráceným řízením. Úkoly obhájce svazku jsou zdůrazněny jak ve fázi vypracování *animadversiones*,

²³⁶ Srov. HRDINA, A., I. *K vybraným aspektům...*, s. 11.

²³⁷ Srov. BOTEK, L. *Praktické otázky...*, s. 54.

²³⁸ Srov. HRDINA, A., I. *K vybraným aspektům...*, s. 12.

tak nově silněji v závěrečné fázi, kdy mu musí být oznámen rozsudek v plném znění (včetně odůvodnění), proto, aby se mohl – pokud by chtěl – odvolat. Role soudního vikáře v počáteční fázi procesu a při stanovení předmětu sporu je pozitivní. Je pozitivní pro stranu dynamiky celého možného procesu a také pro to, že usnadňuje práci ustanoveným soudcům, vykonává práci, kterou před změnou prováděli přímo soudci sami.²³⁹

Pokud již žalovaná strana nemá potřebu či prostě nechce zabývat se manželstvím, které již bylo civilním soudem rozvedeno, je zde možnost, aby nebyl „obtěžován“ soudními akty. Tato eventualita je do jisté míry vítaná pro obě strany soudního procesu, protože jedna strana není obtěžována a pro druhou je toto usnadnění. Pokud strana neodpoví na výzvu soudu a ani na urgenci, může proces probíhat bez účasti nežalující strany, které je pak oznámeno pouze vynesení rozsudku a jeho zdůvodnění.²⁴⁰

Dostatečnost jednoho rozsudku je obecně bráno také jako pozitivum reformy. Není úkolem zabývat se možností přistoupení lidského faktoru (hledisko manipulace procesu), které může stát i za sebelepšími lidskými pohnutkami. Zkrácené řízení je jasně definované, proto ho berme jako dané pozitivum. Jeden rozsudek, pokud není přistoupeno k odvolání proti němu, jistě proces může urychlit (pokud se ovšem druhá strana neodvolá jen pro protahování řízení). Zvětšuje se však přímá odpovědnost vložená na soudce.²⁴¹ Podobně velká odpovědnost jako na soudce je po reformě kladena na obhájce svazku, jednak již ze strany nutného vzdělání, ale také z požadavku morální jistoty a jistoty pravd víry.²⁴²

Nově zavedené zkrácené řízení konané diecézním biskupem lze ze strany zúčastněných stran brát jako pozitivum, jedná se přece o zkrácené řízení konané přímo tím, kdo má plnost soudní moci ve svém území. Lze si však položit otázku, jestli diecézní biskup bude mít znalost dané manželské kauzy či jen bude-li mít na tuto svoji novou povinnost dostatek času či dostatek zkušeností v církevním

²³⁹ Srov. tamtéž s. 12, 13.

²⁴⁰ Srov. tamtéž s. 12.

²⁴¹ Srov. tamtéž s. 15.

²⁴² Srov. BOTEK, L. *Praktické otázky*..., s. 57.

právu. V situacích malých diecézí typu italského venkova si tuto situaci lze představit, v situaci velkých městských aglomerací je tato situace těžko představitelná.²⁴³ Také je nutné zmínit, že ne všichni, kteří obdrželi biskupské svěcení, mají vzdělání v kanonickém právu.²⁴⁴

3.2. Negativa a nedořešené otázky

Negativum větší angažovanosti laiků během procesu vidíme v jeho finanční stránce, tedy spíše to, kdo jejich pracovní činnost zaplatí, či spíše z čeho budou placeni. Pokud je jejich vzdělání a praxe náležitá, musí být řádně ohodnoceni, stejným způsobem jako v jiné právní oboru, na kterém by mohli uplatnit své vzdělání. Při dnešním stavu církve v českých zemích může povstat otázka na reformu poplatků církevního soudu tak, aby si tato instituce sama na sebe vydělala, aby byl předseda církevního soudu řádným hospodářem. Zde je střet se základním principem provedené reformy papežem Františkem a to dostupnost pro osoby v nouzi, pro které velké soudní poplatky mohou zabránit vyřešení jejich potřeby. Bude tedy muset být nalezen správný konsensus spravedlivého nároku na mzdu laických zaměstnanců, kteří musí kupř. živit potřeby své a svých rodin, a požadavku papeže na dostupnost a blízkost církevních soudů.²⁴⁵ Jistě by byla přínosná statistika či studie vlivu poplatků na podání jednotlivých žalob, tato studie by zřejmě byla těžko vyhodnotitelná. Nedá se jednoduše soudit, jestli poplatek může mít vliv na to, jestli chce věřící, aby byl jeho problém řešen či nikoliv.

Špatně představitelnou se také jeví otázka na svolání senátu při odvolacím procesu proti rozhodnutí samosoudce. Jedná-li se o církevní soud, který nedisponuje stanoveným počtem členů odvolacího senátu, může být tato varianta ustanovení samosoudce personálně nemožná. I samotná problematičnost a nejasnost odvolacích kauz je zahlcujícím faktorem pro činnost církevních soudů.

²⁴³ Srov. HRDINA, A., I. *K vybraným aspektům...*, s. 18,19.

²⁴⁴ Srov. MENKE, M. *Motu proprio...*, s. 38. Vzdělání jednotlivých biskupů viz jednotlivé webové stránky jednotlivých biskupství.

²⁴⁵ Srov. tamtéž s. 37, 38.

Biskup sám jako soudce a zavedení zkráceného řízení může, ale nemusí být také nutně pozitivem či zrychlením procesu. Reforma připomenula, že biskup jako pastýř a hlava své církve je z toho důvodu zároveň soudcem pro sobě svěřené věřící. A tady by mohl i sám vykonávat svoji soudní moc nejen prostřednictvím církevních soudů, ale i v případech zkráceného řízení o neplatnost manželství: tímto je ovšem pro biskupy položen nový úkol, pro který často nemají potřebné zkušenosti v kanonistice a vlastně někdy ani čas. A biskup nemá na starosti pouze moc soudní, proto je otázkou do jaké míry se budou diecézní biskupové tímto ustanovením řídit a tím pádem bude-li toto ustanovení pro církevní soud přínosem.

Negativem v kontextu nyní již nepotřebné druhé instance je i to, že k apelačnímu soudu jsou odesílány i kauzy problematické (takové, v nichž se nežalující strana neúčastnila v první instanci, a buď chce dělat problém, nebo se cítí poškozena rozsudkem). Důsledkem je pak dlouhodobá korespondence s odvolávající stranou a nutnost vysvětlování, přičemž nakonec obvykle dojde k potvrzení prvoinstančního rozhodnutí (často i po půlroční nečinnosti strany nebo k ukončení řízení, protože strana podá žádost o stažení odvolání).

3.3. Dopad reformy v činnosti konkrétního soudu

Nejprve můžeme konstatovat dle uvedené literatury ²⁴⁶, že nárůst případů je bezmála stoprocentní u všech církevních soudů v naší zemi. Při akceptaci zrušení dvojitého rozsudku je celkové řízení jednodušší a rychlejší. ²⁴⁷

Tím, že možnost odvolání proti rozsudku je na obhájci svazku, který má hledat Boží pravdu o zkoumaném manželství, oproti tomu, kdyby pouze obhajoval platnost zkoumaného manželství.²⁴⁸ To ale také neznamená, jak je tomu rozuměno prostým lidem Božím, že obhájce svazku hledá za každou cenu a na každý pád důvody, proč je manželství neplatné. Zkoumání je něco diametrálně odlišného než hledání důvodů za každou cenu.

²⁴⁶ Statistické údaje jsou za rok 2016.

²⁴⁷ Srov. MENKE, M. *Motu proprio*..., s. 40.

²⁴⁸ Srov. tamtéž s. 35.

České církevní soudnictví je v současné době (od roku 2009) rozvrstvené takto:

- soudy I. instance jsou: Metropolitní soud Praha (i pro diecézi českobudějovickou a pro záležitosti Apoštolského exarchátu řeckokatolické církve), Diecézní soud Hradec Králové, Diecézní soud v Litoměřicích, Diecézní soud Plzeň, Interdiecézní soud Olomouc, Diecézní soud Brno,
- soudy II. Instance nacházíme v Praze, Olomouci,
- možnou III. Instancí je pak Rota Romana.²⁴⁹

Zde se zaměříme na praxi a činnost olomouckého Interdiecézního soudu. Pro církevní soud v Olomouci, který je Interdiecézním církevním soudem prvního stupně pro Olomouckou arcidiecézi a diecézi Ostravsko-Opavskou a soudem druhého stupně pro odvolací soudní řízení konané proti rozhodnutí Diecézního soudu v Brně a Metropolitního soudu v Praze. Z pohledu obsazení laických pracovníků na církevním soudu v Olomouci k žádné změně nedošlo. K uvedenému navýšení počtu přijatých řízení zde šlo z počtu 42 na 72 a k navýšení ukončených kauz z 55 na 115 v porovnání s rokem 2014.²⁵⁰ Trend téměř stoprocentního nárůstu počtu kauz je patrný u všech církevních soudů v českém a moravském prostředí.

V dalších letech došlo k navýšení přijatých případů I. instance, nicméně v současnosti již můžeme pozorovat jisté zvolnění nárůstu. Můžeme tvrdit, že došlo k větší osvětě manželského procesu a tím i k navýšení počtu kauz? Ano, i ne. Na jednu stranu to skutečně může souviset s větším počtem zkoumání manželských kauz, může to ale také být výše zmíněná flexibilita církevních soudů. Nemůžeme ale ani vynechat pastorační stránku celé reformy. Co když pokles přijatých kauz má na svědomí větší zodpovědnost manželů, jejich lepší pastorece a možná i další aspekty. Není možné na takovéto zhodnocení nazírat jen jedním faktorem.

Stejným způsobem je zajímavé zkoumat případy ukončené afirmativně²⁵¹ v I. instanci. Zde by bylo možné konstatovat i to, že žádnou změnu nelze přivést

²⁴⁹ Srov. MENKE, M. Soudnictví římskokatolické církve..., s. 167.

²⁵⁰ Srov. MENKE, M. *Motu proprio*..., s. 29-31.

²⁵¹ Afirmativní je výraz vycházející z latiny a je chápán jako kladný.

k životu okamžitě a je potřeba ji prostudovat, a proto je číslo ukončených kauz v tomto roce tak vysoké. Opět ale lze konstatovat, že toto číslo může vycházet i z kauz přejitých z předešlého roku, tedy rozpracovaných a tak i snadněji ukončitelných.

Zřejmě jediným ukazatelem, který se jeví jako narůstající, je odvolání v obou instancích. Protože však nemáme a ani nemůžeme mít řádné informace z procesu, proč a za jakých podmínek bylo podáno odvolání, tak nemůžeme tento číselník hodnotit.

Sumární porovnání jednotlivých výše uvedených roků nalezneme v tabulce níže s odkazem na zdrojové dokumenty v dalším odstavci.

	2015	2016	2017	2018
Členové soudu celkem	13	16	16	21
Případy z předešlého roku I. instance	55	74	115	100
Případy z předešlého roku II. Instance	12	18	13	12
Případy přijaté v I. instanci	44	72	60	53
Případy přijaté v II. Instanci	47	9	4	11
Případy ukončené afirmativně v I. instanci	21	30	72	35
Případy ukončené afirmativně v II. instanci	39	14	4	6
Případy ukončené negativně v I. instanci	2	1	1	5
Případy ukončené negativně v II. instanci	2	0	0	0
Odvolání v I. instanci	2	2	2	4
Odvolání v II. Instanci	0	0	1	1

Tabulka 8: Porovnání zatíženosti Interdiecézního soudu v Olomouci po reformě

Ze zdrojů uvedených v poznámce také vyplývá, že Interdiecézní soud v Olomouci neřešil žádné zkrácené řízení vedené biskupem, opět bez zdůvodnění, jestli nebyly splněny podmínky či nebyla žádná kauza tak jednoznačná.²⁵²

²⁵² Srov. *Interdiecézní soud k 31. 12. 2014* in: ACO 2015/03, s. 33, srov. *Interdiecézní soud k 31. 12. 2015* in: ACO 2016/03, s. 27, 28, srov. *Interdiecézní soud k 31. 12. 2016* in: ACO 2017/03, s. 23, srov. *Interdiecézní soud k 31. 12. 2017* in: ACO 2018/03, s. 21, srov. *Interdiecézní soud k 31. 12. 2018* dle sdělení notářky Interdiecézního soudu Olomouc ThLic. Mgr. Moniky Menke, Th.D.

4. ZÁVĚR

Vlastní téma diplomové *Reforma manželského procesního práva za papeže Františka* je v dnešní době a přímo konkrétně ve farních společenstvích velmi aktuální. Velmi mnoho manželství se v dnešní době rozpadá či je v krizi. Manželství, jako instituce s trvalými charakteristikami či hodnotami, je celkově pod velkým tlakem. Práce nezkoumala důvod tohoto stavu, ale toto téma bylo zvoleno právě z aktuálnosti problému i v nejbližším okolí autora. Nastudování práce může prohloubit zájem o danou problematiku a pomoci nalézat řešení v těžkých životních situacích, kterými si mohou někteří manželé v životě projít.

Pokud se autor nebo kdokoliv chce tímto problémem hlouběji zabývat, musí nejprve vyjít z kořenů, tedy nastudovat to, co bylo před aktuální reformou a udělat si na tuto problematiku vlastní názor. Musí mít vlastní nadhled, nemůže být nahlíženo pouze z mediálního pohledu, ani z nějaké chtivosti po senzaci. Při zkoumání těchto manželských starostí být vždy ve spojení s církevními dokumenty, tradicí a liturgií, tedy ve spojení s Kristem. Bez Krista nemůže člověk pochopit nejen žádnou církevní tematiku, ale nemůže ani pomoci lidem potřebným.

Jak bylo uvedeno výše, nemůže být takováto práce (či jí podobná) nazývaná prací zabývající se rozvody katolických manželství, či návodem jak vyřešit problémové katolické manželství v několika krocích. Potom by bylo jasné, že autor myšlenkové hnutí posledních papežů vůbec nepochopil a byla by to jen ztráta času a sil. Celá provedená reforma zaštiťuje více pramenů, takže existuje neskonalá škála problémů, na které tato reforma reaguje. V práci je vyjmenováno několik těchto pramenů, se kterými se setkáváme i my v našich farnostech olomoucké arcidiecéze. Proto je to tak aktuální i mediálně velmi probírané téma. Nesmí být zapomenuto, že církev nemá a nesmí být spolkem pro dokonalé a bezhříšné ²⁵³, ale má být a v pravdě je společenstvím hříšníků a musí být otevřená pro potřeby lidí v nouzi.

²⁵³ Ježíš Kristus jasně naznačil, koho přišel povolat, srov. Mt 9,13.

Tento požadavek má v reformě pevné opodstatnění, stejně jako je ve stejném verši zmíněné milosrdenství.²⁵⁴

Práce může pomoci k aktuálnímu pohledu na danou problematiku. Případně také k doplnění osvěty ohledně změn, které přinesla papežská reforma v roce 2015. Nedořešené problémy či negativní pohledy nemůžeme chápat jako nepochopení papežova úmyslu. Církev, tajemné Tělo Kristovo, je složeno z mnoha údů a z pohledu církevního práva i z mnoha právníků, kteří na daný úsek často mívají i jiný názor. V tomto autor spatřuje nedořešení otázky. Ke všem článkům ještě nebyly vydány směrnice, které by dořešily tyto negativní otázky. Ale stejně jako všechno, co bývá v církvi řešeno, je ke spáse duší, i když vypracování dokumentů nebývá vždy jednoduché. Můžeme jen děkovat Bohu, že se papež František snaží danou situaci řešit i dvěma svolanými synodami ve velmi krátkém časovém období, což není v církevní praxi běžným stavem a můžeme očekávat či se těšit na další rozšiřující směrnice, které by nedořešené otázky či negativa vyjasnily nebo nejlépe přispěly k jejich odstranění.

Pro autora práce bylo toto, jistě nedokonalé, zkoumání podkladů a celé kauzaustiky problému velkým darem. V celém procesu se snaží spatřovat to, co v problému vidí papež František s pomocí Ducha svatého, tedy jiným slovem pomocí rozlišování. Pokud nebude používáno toto rozlišování, nedojde podle autora snaha papežova takových darů. Nebude dle posledního kánonu CIC/1983 sloužit ke spáse duší. Vždyť o spáse duší jde papeži na každé řádce ustanovené reformy, ať už ji spatřujeme v požadavku pastoračně právních přípravných center, blízkosti soudních stran, zjednodušení celého procesu z pohledu počtu rozsudků či místa soudu či vlastní zkrácené řízení vedené diecézním biskupem.

Závěrem zmiňme větu z předmluvy k *Mitis iudex dominus Iesus*:

Láska a milosrdenství proto vyžadují,

aby se církev sama jako matka přiblížila ke svým dětem,

*které se od ní cítí být odloučeny.*²⁵⁵

²⁵⁴ Srov. tamtéž.

²⁵⁵ Srov. FRANTIŠEK. *Mitis iudex*..., s. 6.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

PRAMENY

ACO 2015/03 - ACTA CURIAE ARCHIEPISCOPALIS OLOMUCENSIS, Arcibiskupství Olomoucké, č.j. 719/2015. 38 s.

ACO 2016/03 - ACTA CURIAE ARCHIEPISCOPALIS OLOMUCENSIS, Arcibiskupství Olomoucké, č.j. 1034/2016. 30 s.

ACO 2017/03 - ACTA CURIAE ARCHIEPISCOPALIS OLOMUCENSIS, Arcibiskupství Olomoucké, č.j. 1350/2017. 27 s.

ACO 2018/03 - ACTA CURIAE ARCHIEPISCOPALIS OLOMUCENSIS, Arcibiskupství Olomoucké, č.j. 1930/2018. 26 s.

Acta České biskupské konference, ročník 2018, číslo 13, Česká biskupská konference, Praha, 408 s.

[online]. [citováno 30.3.2019] Dostupné z:

https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/294_00294/acta-2018.pdf

BENEDIKT. *Caritas in veritate: Láska v pravdě : encyklika o integrálním lidském rozvoji v lásce a v pravdě*. Přeložil Milan GLASER. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, 109 s. ISBN 9788071954149.

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): Český ekumenický překlad, Praha: Biblická společnost, 1993, ISBN 80-900881-8-X.

BISKUPSKÁ SYNODA, *Lineamenta XIV. řádného generálního shromáždění (4.-25. října 2015)*.

[online]. [citováno 19.1.2019] Dostupné z: <http://www.farnost-benesov.cz/povolani-poslani-rodiny-v-cirkvi-v-soucasnem-svete/#.XEMTGc1CfiU>

BISKUPSKÁ SYNODA, III. MIMOŘÁDNÉ GENERÁLNÍ ZASEDÁNÍ *Pastorační výzvy pro rodinu v kontextu nové evangelizace* – Dotazník.

[online]. [citováno 19.1.2019] Dostupné z:

<http://www.farnostslavkov.cz/clanky/dotaznik-k-synode-o-rodine/>.

BISKUPSKÁ SYNODA, 24. ŘÁDNÉ VŠEOBECNÉ SHROMÁŽDĚNÍ, *Povolání a poslání rodiny v církvi a v současném světě. Závěrečná zpráva biskupské synody pro Svatého otce Františka*.

[online]. [citováno 19.1.2019] Dostupné z: <https://www.cirkev.cz/archiv/151113-zaverecna-zprava-biskupske-synody-v-cestine>.

Codex Iuris Canonici auctoritate Pii X Pontificis Maximi iussu digestus. Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus, 27 V 1917, AAS 9 (1917).

[online]. [citováno 10.3.2018] Dostupné z

<http://librinostri.catholica.cz/download/KodexKop-OCR.pdf>.

Deus caritas est: encyklika nejvyššího pontifika Benedikta XVI. : [biskupům, kněžím a jáhnům, Bohu zasvěceným osobám a všem věřícím laikům o křesťanské lásce]. 3., rev. vyd. Přeložil Ctirad Václav POSPÍŠIL. Praha: Paulínky, 2006, 63 s. ISBN 8086949036.

Dokumenty 2. vatikánského koncilu. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-438-5.

Familiaris consortio: apoštolská adhortace Jana Pavla II. o úkolech křesťanské rodiny v současném světě z 22. listopadu 1981. 2. vyd. Přeložil Terezie BRICHTOVÁ. Praha: Zvon, české katolické nakladatelství, 1996, 101 s. ISBN 807113161X.

FRANCISCUS, PP. *Litterae Apostolicae Motu proprio datae Mitis iudex Dominus Iesus Quibus canones Codicis Iuris Canonici de Causis ad Matrimonii nullitatem declarandam reformantur* in: AAS 107 (2015), s. 958–970. Český text v Acta České biskupské konference č. 13, s. 88 – 110.

[online]. [citováno 3.3.2019] Dostupné z:

https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/294_00294/acta-2018.pdf.

FRANTIŠEK, *Amoris laetitia: Radost z lásky : posynodální apoštolská exhortace o lásce v rodině*. Přeložil Jaroslav BROŽ. Praha: Paulínky, 2016, 230 s. ISBN 978-80-7450-225-5.

FRANTIŠEK, *Apoštolský list vydaný z vlastního rozhodnutí (motu proprio): „Mitis iudex Dominus Iesus“ o reformě kanonického řízení v záležitostech prohlášení neplatnosti manželství v Kodexu kanonického práva*, s. 6, 7 (oficiální český překlad) in: Acta České biskupské konference, ročník 2018, číslo 13, Česká biskupská konference, Praha, s. 88 – 110.

FRANTIŠEK, *Apoštolský list vydaný z vlastního rozhodnutí (motu proprio): „Mitis iudex Dominus Iesus“ o reformě kanonického řízení v záležitostech prohlášení neplatnosti manželství v Kodexu kanonického práva*, s. 28, 29 (oficiální český překlad) in: Acta České biskupské konference, ročník 2018, číslo 13, Česká biskupská konference, Praha, s. 111 – 135.

FRANTIŠEK. *Lumen fidei: Světlo víry : encyklika*. Přeložil Milan GLASER. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013, 61 s. ISBN 978-80-7195-741-6.

FRANTIŠEK. *Mitis iudex dominus Iesus; a, Mitis et misericors Iesus: apoštolské listy papeže Františka*. Překlad Jiří Plhoň a Pavel Černuška. První vydání. Brno: Akademie kanonického práva, 2015. 46 stran. ISBN 978-80-906025-3-3.

Humanae vitae: okružní list svatého Otce Pavla VI. o správném řádu sdělování lidského života. 3. vyd. Praha: Scriptum, 1991, 29 s. ISBN 8090033555.

Interdiecézní soud k 31. 12. 2014 in: ACO 2015/03 - ACTA CURIAE ARCHIEPISCOPALIS OLOMUCENSIS, Arcibiskupství Olomoucké, č.j. 719/2015. s. 33.

Interdiecézní soud k 31. 12. 2015 in: ACO 2016/03 - ACTA CURIAE ARCHIEPISCOPALIS OLOMUCENSIS, Arcibiskupství Olomoucké, č.j. 1034/2016. s. 27, 28.

Interdiecézní soud k 31. 12. 2016 in: ACO 2017/03 - ACTA CURIAE ARCHIEPISCOPALIS OLOMUCENSIS, Arcibiskupství Olomoucké, č.j. 1350/2017. s. 23.

Interdiecézní soud k 31. 12. 2017 in: ACO 2018/03 - ACTA CURIAE ARCHIEPISCOPALIS OLOMUCENSIS, Arcibiskupství Olomoucké, č.j. 1930/2018. s. 21.

Katechismus katolické církve. Přeložil Josef KOLÁČEK. Praha: Zvon, 1995, 793 s. ISBN 8071131326.

Kodex kanonického práva: úřední znění textu a překlad do češtiny : latinsko-české vydání s věcným rejstříkem. Přeložil Miroslav ZEDNÍČEK. Praha: Zvon-České katolické nakladatelství, 1994, xxiii, 812 s. ISBN 80-7113-082-6.

Kódex kánonov východných cirkví: promulgovaný pápežom Jánom Pavlom II. = Codex canonum ecclesiarum orientalium : auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus. Lublin: Gaudium, 2012, 882 s. ISBN 978-83-7548-090-0.

LÜDICKE, Klaus. *Dignitas connubii: instrukce, která má být zachovávána diecézními a interdiecézními soudy při projednávání záležitostí neplatnosti manželství : latinský text s českým překladem a s odborným komentářem*. Přeložil Štěpán ŠTASTNÍK. Brno: Akademie kanonického práva, 2015, 278 s. ISBN 978-80-906025-2-6.

Malý trebník. Obřady svátosti manželství – korunování manželů. Praha 2013.
[online]. [citováno 11.3.2018] Dostupné z http://www.manzelstvi.cz/files/files/Svat_-_obrad-reckokatolicke-cirkve.pdf.

PAULLUS VI. *Apostolica sollicitudo*, In EV 2, n. 444 – 457.

SEGRETERIA GENERALE DEL SINODO DEI VESCOVI. *Instrumentum laboris. Pastorační výzvy pro rodinu v podmínkách evangelizace*, Řím 2014.
[online]. [citováno 3.3.2019] Dostupné online z http://www.rodinnyzivot.cz/soubor/Instrumentum_laboris2014_CZ.pdf.

Svatební obřady: římský rituál nově uspořádaný podle ustanovení Druhého vatikánského koncilu, vydáný papežem Pavlem VI. a upravený péčí papeže Jana Pavla II. 2. vyd. Editor Jan MATĚJKA. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, 135 s. ISBN 978-80-7192-987-1.

SYNODA 14, *Poselství III. Mimořádného všeobecného shromáždění biskupské synody.*

[online]. [citováno 19.1.2019] Dostupné z:

<https://cbk.blob.core.windows.net/cms/CirkevOld/021009.pdf>

SYNODA 14 – „*Relatio Synodi*“ 3. mimořádné synody biskupů: „*Pastorační výzvy pro rodinu v podmínkách evangelizace*“ (5. – 19. října 2014), 18. 10. 2014.

[online]. [citováno 19.1.2019] Dostupné z:

https://www.socialninauka.cz/files/files/relatio_synodi.pdf.

LITERATURA

BOTEK, L., ORLITA, K. *Manželské právo v přehledu pro pastorační potřeby brněnské diecéze a katechetický kurz.* 2009.

BOTEK, L., *Praktické otázky aplikace motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus*, in: *Revue církevního práva* č. 67–2/2017, Praha.

BRZEMIA-BONAREK, A., *Art. 6 / Tytuł VI – Ratio – Proces dokumentalny*, in: *Praktyczny komentarz do Listu apostolskiego motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus papieża Franciszka.* Editor Piotr SKONIECZNY. Tarnów: Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej Biblos, 2015, 268 s. ISBN 978-83-7793-365-7.

DUDA, Ján. *Katolícke manželské právo.* Ružomberok: Edičné stredisko Pedagogickej fakulty, 2007, 150 s. ISBN 978-80-8084-170-6.

DYDUCH, J., *Preambula*, in: *Praktyczny komentarz do Listu apostolskiego motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus papieża Franciszka.* Editor Piotr SKONIECZNY. Tarnów: Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej Biblos, 2015, 268 s. ISBN 978-83-7793-365-7.

FRANTIŠEK, *Nepodléhat nebezpečí relativismu či demonizace druhých, Závěrečná promluva papeže na synodě o rodině, aula Pavla VI.*

[online]. [citováno 23.3.2019] Dostupné z:

<https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=22629>.

HRDINA, A., I., *K vybraným aspektům nového kanonického manželského procesu*, in: *Revue církevního práva* č. 63–1/2016, Praha.

KAŠNÝ, J., *Zrušení manželství in favorem fidei. Historicko-kanonická studie*. in: *Studia theologica* 7, č. 1 [19] (jaro 2005).

[online]. [citováno 11.3.2018] Dostupné z

<https://studiatheologica.eu/pdfs/sth/2005/01/02.pdf>.

KROCZEK, P., *Art. 1-6 Ratio*, in: *Praktyczny komentarz do Listu apostolskiego motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus papeža Franciszka*. Editor Piotr SKONIECZNY. Tarnów: Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej Biblos, 2015, 268 s. ISBN 978-83-7793-365-7.

MAJER, P., *Art. 5 / Tytuł V – Proces małżeński skrócony przed biskupem*, in: *Praktyczny komentarz do Listu apostolskiego motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus papeža Franciszka*. Editor Piotr SKONIECZNY. Tarnów: Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej Biblos, 2015, 268 s. ISBN 978-83-7793-365-7.

MENKE, M., *Motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus v praxi českých a moravských církevních soudů*, in: *Revue církevního práva* č. 69–4/2017, Praha.

MENKE, M. *Soudnictví římskokatolické církve v českých zemích v období kodifikovaného kanonického práva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, 271 s. Monografie. ISBN 978-80-244-4804-6.

MENKE, M. *Synodální prvky v řízení církve podle CIC 1983 a CCEO 1990*, licenciátní práce, Olomouc, 2005.

NĚMEC, D., *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha: Krystal OP, 2006, 215 s. ISBN 8071950653.

ORLITA, K., *Slovo úvodem*, in: Reforma manželského procesu podle papeže Františka: průvodce pro každého. Přeložil Jiří PLHOŇ. Brno: Akademie kanonického práva, 2016, 117 s. Studium Iuris Canonici, 1. svazek. ISBN 978-80-906025-4-0.

Praktyczny komentarz do Listu apostolskiego motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus papieża Franciszka. Editor Piotr SKONIECZNY. Tarnów: Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej Biblos, 2015, 268 s. ISBN 978-83-7793-365-7.

Reforma manželského procesu podle papeže Františka: průvodce pro každého. Přeložil Jiří PLHOŇ. Brno: Akademie kanonického práva, 2016, 117 s. Studium Iuris Canonici, 1. svazek. ISBN 978-80-906025-4-0.

ROZKRUT, T., *Art. 3 / Tytuł III – Wprowadzenie i instrukcja sprawy*, in: Praktyczny komentarz do Listu apostolskiego motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus papieża Franciszka. Editor Piotr SKONIECZNY. Tarnów: Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej Biblos, 2015, 268 s. ISBN 978-83-7793-365-7.

SKONIECZNY, P., *Art. 4 / Tytuł IV – Wyrok, środki jego zaskarżenia oraz wykonanie*, in: Praktyczny komentarz do Listu apostolskiego motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus papieża Franciszka. Editor Piotr SKONIECZNY. Tarnów: Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej Biblos, 2015, 268 s. ISBN 978-83-7793-365-7.

SOSNOWSKI, A., *Art. 1 / Tytuł I – Właściwość sądu i trybunały*, in: Praktyczny komentarz do Listu apostolskiego motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus papieża Franciszka. Editor Piotr SKONIECZNY. Tarnów: Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej Biblos, 2015, 268 s. ISBN 978-83-7793-365-7.

WOLCZKO, M., *Art. 2 / Tytuł II – Prawo zaskarzania małżeństwa*, in: Praktyczny komentarz do Listu apostolskiego motu proprio Mitis Iudex Dominus Iesus papieża Franciszka. Editor Piotr SKONIECZNY. Tarnów: Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej Biblos, 2015, 268 s. ISBN 978-83-7793-365-7.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ACO	Acta curiae Archiepiscopalis Olomucensis
AL	Posynodální apoštolská exhortace o lásce v rodině
atp.	a tak podobně
cca	přibližně
CCEO	Kodex kánonů východních církví
CIC	Kodex kanonického práva
CIC/1917	Kodex kanonického práva promulgovaný v roce 1917
CIC/1983	Kodex kanonického práva promulgovaný v roce 1983
CIC/MIDI	znění kánonů kodexu kanonického práva v roce 2015
CV	Encyklika o integrálním lidském rozvoji v lásce a pravdě
č.	číslo
čl.	článek
DCE	Encyklika o křesťanské lásce
GS	Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě
J	Janovo evangelium
kán.	kánon
KKC	Katechismus katolické církve
kupř.	kupříkladu
LF	Encyklika Světlo víry
LG	Věroučná konstituce o církvi
Mt	Matoušovo evangelium

n.	odstavec
např.	například
násl.	následující
Srov.	srovnej
s.	strana, stran.
tzv.	Takzvaný
1 K	První list Korinským

SEZNAM TABULEK

Tabulka 9: Změny CIC - Čl. 1

Tabulka 10: Změny CIC - Čl. 2

Tabulka 11: Změny CIC - Čl. 3, 4 a 5

Tabulka 12: Změny CIC - Čl. 4 a 5

Tabulka 13: Změny CIC - Čl. 5

Tabulka 14: Změny CIC - Čl. 6

Tabulka 15: Změny CIC - Čl. 7

Tabulka 16: Porovnání zatíženosti Interdiecézního soudu v Olomouci po reformě

ANOTACE

Diplomová práce se zabývá změnou kánonů kodexu kanonického práva promulgovaného v roce 1983, která došla v platnost v roce 2015 za pontifikátu papeže římské církve Františka. Je představena principiální změna a její důvody, změna patřičných kánonů. V druhé části práce jsou hodnoceny pozitiva a negativa proběhlé reformy s určením určitých nevyřešených otázek, které postupem času vyvstávají na povrch. Na závěr je předveden aktuální stav procesů po reformě v práci Interdiecézního soudu v Olomouci.

KLÍČOVÁ SLOVA

Blížkost, papež František, proces, reforma.

ANNOTATION

The M.A. thesis focuses on the changes of canons of the Codex Iuris Canonici promulgated in 1983, which started to operate under the pontificate of Poper Francis. The principal change and its reasons as well as the change of respective canons are characterized. In the latter part of the thesis pros and cons of the reform and some still unresolved problematic points which have been emerging are assessed. The current state of processes after the reform in the work of the Interdiocesal Tribunal in Olomouc is described in the final part of the thesis.

KEYWORDS

Closeness, Pope Francis, Process, Reform